(ZEITUNGSDRUCKSACHE)

Рік II. ч. 121. (276) Неділя, 8. червня 1941. Ціна 30 сот.

КРАКІВСЬКІ ВІСТІ

щоденник, виходить кожного дня, крім неділь і свят

АДМІНІСТРАЦІЯ: Краків, Райхсштрассе 34. Тел. 230-30
РЕДАКЦІЯ: Краків, Ожешкової 7. — Тел. 104-81

„Krakauer Nachrichten" — Tageszeitung.
Administration; Reichsstrasse 34.
Schriftleitung; Orzeszkowagasse 7.

ПЕРЕДПЛАТА в краю і за кордоном: місячно . . . . . . 6 зол.
Курс 1 нім. марки = 2 зол., 5 чеських корон = 1 зол., 5 слов. кор. = 1 зол.

Живі могили

Від скитських старих — до стрілецьких:
Що крок, то могила, то дві.
А скільки пропало, потахло
В лісах, у збіжжях, в траві.

А скільки вовки і вороння,
А скільки мутні глиби вод...
А все те за правду, за волю,
За славу, за честь, за народ.

Від віку, порослого мохом —
До віку закритого нам:
Доземний поклін у могилах
Дідам, і батькам, і синам.

Снігами, дощами рясними
Скресає вода із криниць.
Могили — велике минуле,
З могил — для майбутнього міць.

Р. Купчинський.

Зміст:

Р. КУПЧИНСЬКИЙ: Живі могили (вірш).
— В Зелені Свята.
Ю. Т.: Лемківщина вчора та сьогодні.
О. К.: Серед лемків за морем.
ЛЕВ ГЕЦ: Народне мистецтво Лемківщини.
ЮЛІЯН ТАРНОВИЧ: На Івана, на Купала.
ПАВЛО СКАЛЕЦЬКИЙ: Кооперативна праця на лемківському селі.
ІРИНА ДОБРЯНСЬКА: Лемкиня.
ОЛЕНА КИСІЛЕВСЬКА: В яких умовинах живе, працює і виховує дітей селянка-лемкиня.
Ю. Т.: Старими слідами.
— Кредитова кооперація на Лемківщині.
Г. Т.: „Народня Торговля" давніше й тепер.
АНДРІЙ КАЧОР: Криниця — окраса Лемківщини
І. ШЕВЧИК-ЛУКАВИЧЕНКО: Лемківські пісні.
Д-р В. ГАНЬКІВСЬКИЙ: Воло - язва Лемківщини
— „Сільський Господар" на Лемківщині.
М. К.: З приводу смерти Вільгельма II.
АНАТОЛЬ КУРДИДИК: Цікава зустріч.
Геополітичні передумовини воєнних осягів.
ЮРІЙ ТАРКОВИЧ: Уздовж Сяну.
З голосів преси: Революція у воєнному ділі. — Гармати злітають на землю.
Комунікати.
Хто руйнує світове господарство.
З українського життя.
Зі спорту.
Новинки.
Оголошення.

У Зелені Свята

Культ пошани предків, культ поляглих на полі слави — це познака зрілости народу, що вміє цінити минуле для майбутнього, що на старій традиції будує нове життя. Це врешті так, як і в природі. Що-рік приходить весна й нове відростає листя, а корінь не гине, лише щораз глибше вростає у землю. Сильне коріння — це міць деревини. Ним вона тягне живучі соки, ним вона держиться проти бурунів і вітру, проти всякої негоди. І чим глибше вростає коріння, тим сильніше дерево, тим воно здоровіше, тим ширша й багатіша його корона.

Розуміють це добре народи творчі, сильні й життєспосібні, а в першу чергу народи культурні. І чим культурніший який народ, тим у більшій пошані в нього його минуле, звичаї, традиція, память про славних предків та героїв, що життя віддали своє за Батьківщину, за спільне добро.

Коли доводиться бачити уперше чужу країну й хотілось би зразу пізнати рівень її культури — то найкраще піти ніде інде, лише на цвинтар. Там, по тих могилках, по гробах і памятниках зразу пізнати, що це за край і народ. Якщо повно скрізь квітів, як гроби в пошані, як ними піклуються з пієтизмом — це знак, що народ це культурний і гідний.

Та не тільки на цвинтарях по містах чи селах, але й на полі, по лісах, яругах — скрізь, де ступила вояцька нога, можна помітити по вояцьких гробах — чиї вони, якого народу сини там спочивають.

Хто з нас не бачив могилок німецьких вояків, розкинутих і по наших землях?

На кожній із них березовий хрест, шолом і квіти. Це в боях, у поході заквітчали могилу товариші зброї. Про неї памятатимуть не лише вони, але й батько та мати, дружина й рідня, ніхто її не забуде. Ніодин гріб німецького героя не залишиться без опіки. Це святість усього народу.

В памятний день, присвячений поминкам за поляглих, являється кожного року Фірер Великонімеччини на тому святі особисто. Він складає вінець під памятником слави в Берліні, а віддавши шану поляглим, вітається з живими свідками тієї слави — інвалідами, ветеранами, давніми товаришами зброї.

І ми маємо свої прадавні звичаї, обряди та традицію. Маємо й свої рокові свята. Їх обходить народ та розчислює по них не лише дні, що скоро минають, але й час, що пливе нестримно.

До кожного з цих свят привязані окремі звичаї. Це наша традиція, це наш скарб.

І так: Різдво — це свято рідні, де в колядках і щедрівках славиться Пана Господаря; Великдень — це Воскресення, свято радости, весни, яку величається гагілками-веснянками; третє з черги свято у році — це Зелені Свята, свята З е м л і.

Земля тоді в зелені, в квітах. Стеляться буйні трави, хвилюються лани збіжжя. Око господаря позирає на цю Божу красу й мимохіть складаються струджені руки до молитви, благаючи Всевишнього, щоб градові хмари й бурі поля минали, щоб праця й труд були благословенні.

Обходять тоді поля цілою громадою. Село із священиком, з корогвами. Священик кропить свяченою водою ниви, на пільних стежках і доріжках видзвонює дзвіночками дітвора.

По полях де-не-де могилки. Тут, біля кожної спиняється похід. Кланяються корогви, хиляться голови в пошані.

Тиша. Лише тихий шепіт уст розмолених і шелест збіжжя:

„Нехай буде благословенна земля, зрошена кровою героїв..."

По містах інакше. Тут не йдуть на поля, але йдуть спільним походом на міські цвинтарі, щоб віддати пошану тіням Великих Предків.

Зелені Свята! Це великі свята традиції — великої молитви за тих, що трудилися на цій рідній землі й за неї життя своє віддали.

———o———

Лемківщина вчора й сьогодні

Правду кажуть старі люди, що кого доля найбільше любить, того найбільше досвідчає. Таке доводилося на собі відчувати нашій Лемківщині. Чотирьома клинами вбивалися в її організм наші історичні сусіди, щоб зломану, виснажену, безпросвітню, позбавлену всякої опіки, розбиту та розчленовану кинути під свої ноги. Оце підсумки праці наших добрих сусідів. До того плач битих у школах дітей, жахливе безробіття, визиск на кожному кроці, нужда, голод — це теж у короткому овочі 20-літньої займанщини. Ні одної читальні, всі кооперативи підлеглі чужим впливам, сільсько-господарське життя зруйноване, відлучення від материка, приказ — якщо хочеш на своїй власній дорозі каміння товкти, виречись свого національного імени та багато, багато іншого — буде сурогатом для майбутніх дослідників-істориків дорогої нашої країни.

На щастя, прийшли дні, що розсміяна шкільна дітвора з рум'яним від радости личком, підносить малу ручку догори та кожного стрічного поздоровляє „Слава!". І заметушилося село. Сіткою УОТ вкрилася Лемківщина, господарське життя поєдналося у своїх кооперативах. До того село, що заєдно зловіщим оком дивилося на місто, саме пішло творити це місто для себе. Більше підприємчива молодь взяла в свої руки торгівлю, бо їй не треба посередників, чи лихварів.

Великі можливості праці, заробітку, досвіду, науки, використати все знання, кожний талант — у цілій ширині розкрилися перед нами.

Тільки треба якнайбільшої згоди, згоди та ще раз згоди й підпорядкуватися під добру руку. Необхідно теж дати нашому селу гідний наслідування приклад.

Лемківщина, хоч гірська країна, є багата в свої природні скарби. До того твердий її мешканець, вироблений та вправлений дуже твердою школою життя, не гнучкий, але характерний, з найбільшою подякою прийме розумні поради, бо життя навчило його слухати. Лемко знає, що він створений працювати, але йому чести ніхто не сміє вкорочувати.

Сотки позашкільної молоді, що користають з науки державної господарської школи для більших сіл і округ, різні дошкілля, курси — це такі чинники, що від них Лемківщина набирає повного розгону, щоб наздігнати втрачене не з власної вини.

Молоді шари українського купецтва, промисловці, ремісники та інші фахівці, що взяли в свої добрі руки з їх фахом звязані ділянки в містах і містечках Лемківщини — є першими піонірами в розбудові нашої країни.

Від нас теж залежить, чи потрапимо використати всі можливості, що розгорнулися перед нами, добути максимум енергії з нашої збірноти та, ставши твердою ногою на батьківській землі, сміло глядіти майбутньому в очі.

Ю. Т.

—o—

О. Кисілевська

Серед лемків за морем

Вибираючись у далеку дорогу відвідати наших еміґрантів за морем, я писала до сина: „Влодку, виїдь по мене до Монтреалу, а то важко буде мені подорожувати, не знаючи гаразд мови". А на це відповідь: „Ох, матусю, хіба ж Ви забули, яка безконечно велика Канада? Виїхати мені по Вас з Вінніпеґу до Монтреалу, це значить щонайменше переїхати цілу Европу. Ні, це не оплатиться! Краще Ви підучіться, а там дасте собі раду. Тут усе влекшено. Подорож довга, це правда, поспішний потяг шалено жене кілька днів без перерви, часто незалюдненими, незамешкалими пустарями, землями, неткненими плугом, просіками почерез праліси, що їх у глибині не ткнула ще людська нога, не скалічила сокира. А проте подорож ця не змучить Вас й не знудить, така вона цікава, вигідна, безпечна. Поінформують Вас про це найкраще Ваші приятельки з „Жіночої Долі", що давно вже переписуються зі мною у справі Вашого приїзду. Тут зустрінемо Вас на двірці: знову представниці С.У. і я з моїми та дядько з Шікаґа з дорогими другами: панством Перчами, родом лемками, що одні з перших поселилися за морем".

І справді, все було так, як мені син заповів. По милій зустрічі з українською громадою в Монтреалі й короткому відпочинку серед них, по кількаденній цікавій подорожі в найкращих подорожніх умовинах, без ніяких пригод зустріла я у Вінніпеґу сина та всіх тих, хоч не знаних досі особисто, та близьких душею передплатниць „Жіночої Долі", найактивніших членок жіночих орґанізацій...

Цілий мій тодішній побут за морем — це наче найкраща збірочка спогадів-образів, з яких виймаю сьогодні ті, що торкаються моїх найцікавіших зустрічей із еміґрантами-лемками.

Перші піоніри еміґрації

В першу чергу родина панства Перчів у Вінніпеґу. Обоє батьки це еміґранти ще з 80-тих років, піоніри, що перші організували українське життя з першим українським священником о. Волянським та моїм братом д-р В. Сіменовичем. Чого вони не пробували, яких зусиль не докладали, щоб зібрати, зорганізувати той розсипаний, часто неграмотний елемент, щоб не дати йому потонути в чужому морі, допомогти якнайкраще використати свій побут на цих землях. Будова перших церков, орґанізація перших читалень, шкіл, крамниць на зразок „Народньої Торговлі" в рідному краю — це найбільша їх праця: співацькі гурти, хори, аматорські вистави, все, що може розважити старих й виховати в любови до свого цю нову ґенерацію, котра прийшла на світ уже тут, на нових землях. Спершу в Америці, опісля в Канаді послідовно, витривало дає свою працю неструджений, упертий лемко. Що праця панства Перчів була зведена добре, доцільно, бачила я найкраще по цілій їх родині. Діти, роджені на еміґрації, котрі ніколи не бачили батьківської землі, не тільки говорили прегарно рідною мовою, але були теж працівниками на рідній ниві всюди там, де їх доля поставила: Олеся виховувала патріотично молодь з українській школі, молодь українських фармерів. Між юнаками від праці син, студент малярської школи.

Можна уявити собі, які цікаві були наші довгі розмови. Це ж ціла історія еміґрації, це сторінки життя й мого рідного брата, з котрим я мала незабаром побачитися по 30 літах розлуки. Цікаві були теж мої розмови з молоддю. Між іншим просила мене п. Оля, щоб не описувати в часописах всіх кривд та знущань ворогів, хіба такі, де можна подати, яка сильна була на це реакція з нашого боку. Не описувати сварні, незгоди, що панує таки між нами самими. Це так утруднює нам пробудження патріотизму й любови до рідного краю. Це зрештою напевно не добре впливає й на вашу молодь, додала.

ЦІКАВА ЗУСТРІЧ В АМЕРИЦІ.

Другу цікаву пів-лемківську родину пізнала я в Америці. Кажу пів-лемківську, бо тільки вона, красуня-господиня була лемкиня, з околиць містечка Балигороду. Чоловік її, лікар, був з Хорватії, але великий, фанатичний звеличник героїчної нашої минувшини, козаччини. Симпатію, увагу до цієї справи пробудила в ньому, як і в його товаришах на шкільній лавці, постать Богуна, що пізнали її ще в ґімназії. Вони так Богуном захопилися, що довгий час навіть підголена фризура на козацький лад, як у Богуна, була серед них модна. Опісля одружившися з свідомою лемкинею, почав збирати, не зважаючи на кошти, різну козацьку старовину: шаблі, самопали, рушниці, старшинські відзнаки, посуд, одяги й все, що тільки, не ощаджуючи гроша, можна було зібрати в Европі, навіть по чужих краях. В гарному мешканні панства Милоєвичів була одна кімната наче музей, в котрій вони приймали час-до-часу визначних українських гостей, якщо вони заїхали до Пітсбурґу. Мені теж заповіли, що швидко п-ство Милоєвичі довідаються про мій побут за морем — і я дістану запросини. Та ще й розповідали мені, що, буває, сам доктор одягнеться в козацький стрій, також і його дружина в одяг козачки, що в тій кімнаті-музеї палиться (буцім то) ватра, в казані на дрючку вариться каша, накладає її гостям варехою на миски й... не подає ложок. Гості не знають, як собі порадити, а господар: Як же, не знали? До козаків ішли в гостину й по козацьки не маєте ложки в халяві?

Мене й все українське товариство, що зійшлося з тої нагоди, що правда не приймали кашею, тільки вибагливими американськими стравами, але вечерю таки подали в козацькій кімнаті. Всі ми співали давні козацькі пісні. Кожний гість мусів сказати хоч коротку відповідну промову, закінчену ...вистрілом зі старої козацької пистолі. Мені перший припала ця незвичайна честь й признаюся, мала трохи страху перед тою старою зброєю, думала, чи не розірветься при вистрілі або хоч не шарпне так як колись старий револьвер, з якого вчив мене брат ще малою стріляти. Але нічого подібного не сталося й всім нам таке ефектовне закінчення промов дуже подобалося.

Опісля, рік чи два пізніше, віддали мені візиту п-ство Милоєвичі з Пітсбурґа у мене в хаті. Патріотка-лемкиня намовила свого милого чоловіка, щоб таки пізнав її Лемківщину. Власне в переїзді поступили до нас. Доктор був захоплений романтичною красою Лемківщини, про що писала мені опісля його дружина.

О. К.

Народнє мистецтво Лемківщини

У запалих селах Бескиду живе нарід, що зумів своїм відокремленим життям заховати *старовинні зразки* народньої культури, так своєрідні і прикметні для мистецької культури українського народу. Це лемки. Мистецтво Лемківщини є природним багатством цієї землі, бо мистцем є цілий нарід, що у найнедоступніших селах виявляє однаково свій творчий хист. Найпростішими, йому доступними середниками продовжує лемко найпростіші форми великого народнього мистецтва. Разом зі старовинними способами виготови предметів живуть тут до сьогодні старовинні форми й орнаменти, що продовж віків сплелися в одноціле з технікою виконання. Своєрідну орнаментику виводять з кількох первнів, які їм переказала традиція, а саме мотив сонця, сосни, квітів і листків, а з ґеометричних — ломана лінія, „кривулька" і свастика з слимаковато скрученими раменами. Ці мотиви у різному інтерпретуванні повторяються в розмалюванні хат, у писанках, різьбах і вишивках. Передусім лемківські дерев'яні церкви, це мистецькі памятки народньої культури. Основою лемківського типу церков є три зруби. Перший зруб, фасада, т. зв. „бабинець", творить високу стрілисту вежу, яка рівночасно є дзвіницею. Другий, центральний зруб, „головна нава", є значно нижча, з двома-трьома кондиґнаціями ступінчастого даха, завершена рядом бань-„маківок". Третя фасада „запрестольна", подібно завершена, є найнижча. Тим самим вага цілої будівлі спочиває на першому зрубі. Цю фасаду-дзвіницю одержала лемківська церква з заходу. Вежа дзвіниця і „маківки" на чубках верхів є барокового походження. Позатим у церковному будівництві на Лемківщині є наглядні звязки з бойківським і загально українським будівництвом, а саме тридільний зруб, будова стін і заломів даха. Церкви лемківського типу є дуже старинні і небагато їх заховалося. Всі вони в цілості покриті ґонтами. Будують ті церкви майстри з народу, при допомозі місцевих будівельних робітників. Плян і форму церкви рішає збірна опінія односельчан і тому майстри не мають змоги виходити поза межі традиції, а церкви залишаються у великій мірі народнім мистецтвом. Крім церков чисто лемківського типу є церкви, які обєднують прикмети різних *засад* конструкції, що їх народній мистець злучив у одну цілість легко і зручно. — На Лемківщині бачимо в церквах надзвичайно цінну іконографіку з XV. і XVI. віку, виконану майстрами. Поприце, є примітивне народне малярство — твір сільських самоуків. Зміст цього малярства має з засади церковний характер. Поодинокі зразки цінних ікон Лемківщини збережені у львівських музеях, а найбільша їх кількість є у Лемківському Музеї в Сяноці. З церковних різьб слід на першому місці поставити ручні хрести. Мають вони майстерньо, з простотою виконані фіґуральні сценки, що при рівночасному перестеріганні повздовжних слоїв дерева надає їм своєрідний характер.

Лемківські хати у споєннях бальок білені вапном, тимсамим ціла конструкція є сильно замаркована. У розмалюванні одвірків, віконних рам і воріт держиться кожне село сталих, традицією переданих взорів. Довкруги дверей і вікон на темному тлі паленої глини розмальовує лемкиня орнамент, зложений з „кривульок", „колічок" і „цяток". Деколи віконна рама покрита двома рядами колічок, другим разом долішня часть рами має три „косиці" (галузки сосни), а інші три частини — ряд колісцят. Кожне колісце поділено лінією на чотири чвертки, у кожній чвертці по одній „цятці", а довкола цілого колісцяти густо цятка при цятці. На середині дверей розмальовано великий „квіт". Це є вазонок, а з нею виростає галузка з трьома відростками, закінченими квітиком, по боках листки та ще додані спіральні прикраси (Солинка), або орнаментальний мотив з „закульок", уложених симетрично довкола одної центральної чертки. Орнамент з промінистої точки прибирає різні відміни. На воротах малюють взір з „колісцят" і „разиків" замкнений по боках двома рядами хвилястої смужки. Слід замітити, що ворота від боїська є мальовані непаленою, жовтою глиною і відбивають від цілого будинку, що удержаний у вишневому тоні паленої глини. У декотрих селах малюють рами віконні синькою на синьо. У розмалюванні не наслідують одні других і кожне село має свою орнаментику, заховуючи при тому стиль.

Хатне приладдя не прикрашують, тільки на скринях, а також давніше на ярмах для волів бачимо примітивно, ножиком зарізані „косиці" — орнамент сосни.

Лемківська посуда має розведений легкий орнамент, уложений з тих самих мотивів, що і розмалювання хат.

Лемківські вишивки виступають на сорочках, як вузенькі 2—3 цм. смужки, удержані в тоні червоно-синім, а в новіших — жовтім і зеленім. Роблять вони скромне враження, не вибиваються на перший плян — їх ціллю є перетяти білу площу рукава і при цілому одягу роблять враження дуже естетичне. Найбагатші є типові для східної Лемківщини вишиття „лейбиків". В околицях Романова виступає цвітистий гапт. У західній Лемківщині вишивок чимраз менше.

У розмалюванні писанок держиться кожне село сталих, традицією переданих взорів. Писанки є однокольорові. Як тла уживають краски червоної, синьої, рожевої, фіолетної та бронзової. Найчастіше пишуть взір „сонечок", цебто точки, з якої розходяться проміння. Побіч цього пишуть галузки сосни, мотиви зложені з квіток, листків, колічок, кривульок, часто свастику, чотири і трираменну.

Ціле мистецтво лемківське з їх питомими місцевими прикрасами. творить скромне і гармонійне враження. На те складаються естетичні почування лемка. Архітектура церков і хат, різьба і малярство, ноша і прикраси, співи і танок, разом з обрядами і звичаями дають пребагатий зміст духової і мистецької культури Лемківщини.

Лев Гец.

Юліян Тарнович

На Івана, на Купала

— Підеш попівночі? Боятися не будеш?

— Аво, на тамту собітку ніхто не втопився! Легко плавається вночі, але нуркати не годиться.

— Риба до віч скаче, луною ваблена, виплигає під верх, могла б іжицями око виколоти...

— Ще оповідав Ваньо, як рибяна краля прикликувала його до себе, щоб із ним в обіймах пірнути в чорні крутіжі ріки.

— А я зловив би таку панянку за руку й до берега притягнув та до села заніс, щоб усі бачили.

Яворинські полонини чмеля гудінням гралися з буйним вітром. Ліс, застелений імлою, легкою павутинкою дрімає та не шелестить. Ані пісень не співає своїх старечих. Щолиш тоді пробуджується бір, як високе вогняне полумя на Яворинській Копиці коле його в очі та груботкані повісма диму проганяють із лісових обіймів імлині облаки, повзаючи в яри, дебряні кручі, лісові плаї.

Гей, на Івана, Іваноньки,
Собітка попалялася!
На кошиці, без вербиці
При дзелень — водиці...

Засвітилися зоряним полумям Яворинські хребти, від гори до гори. І дебри засяяли від цього блиску. Це не те, що гори купаються в Попрутових озерах. Цієї ночі скупалася ріка в бору світляних обіймах. Аж до зелених своїх глибин унурявся водяний келих у яворинській неночі.

Стріляла собітка красними ручицями до вершин неба, вибілювала зоряні стежки й пестотливо всміхалась до білого місяця.

— Гей, ге-я, гов! Котрий перескочить?

Випереджували себе юні скоки та прорізували вогняну габу на дві половини, розколини. У височінь вогняних челюстей!

На Купалу, на собітку,
Пекли дівчата руду кітку...
А ніж хлопці позбігались,
Дівки кітку розторгали...

Від сторчиками тканої поляни:

Гей, ішов я полониною Губинь,
Гей, ще далечко не був день.
Там зустрів я миленьку,
Гей, вона вже полола лен...

Юрко й Ваньо перші, Степан і Панько за ними. Аж вогонь приплющив свої ясні очиці, у два крила постелився. Ляснуло голосними праниками в ярі ріки. Але ще скоріш уснуло. Затє хвилі прокинулися і заговорили дужими, юнацькими веслами. Зразу легко засміялися хвилі, як дитина, що їй гусячим пухом лоскотати. По хвилині хихикання хвиль забурчало хлюпотом хижих бурунчиків і звелося на білені вовчі яруги.

Завзято прорізували смагляві, підпалені рамена шафірове руно Попруту.

— Кому першому поталанить причалити сухою ногою до берега та новий вогонь підкласти на другій, запопрутській верхівці, той буде верховодити в нашій яворинській громаді. На всіх весіллях буде дружбити збійницьким топірцем і найкращі риби з ловлі для нього. А з ним благословення всім підяворинським оселям. Марунзілля на його стежках заквітчає всі плаї та доріжки до полонинських верхів.

Бо тут, біля цього ґраніту, що сьогодні сивим мохом укрився, сходилися кінці земель Великого Володаря. Тут, де річка Попрут спижеві скелі вижолобив у княгинині тереми...

Перший причалив до берега Юрко. Приклякнув чорною цяткою на піскову кучугуру, схрестив руки над головою на короткі слова молитвання. А потім пірнув оленем у крайній заставці гайлісся та в мент засвітив святі вогні на запопрутовій верхівці. І голосним окликом побудив усіх лісових і темного бору мешканців. Тоді молодь, що осталася при першій ватрі, докинула ще одну кучугуру ялівцю і пахучої смеречини та відозвалась голоснішим перекликом.

Буйний полонинський вітер підніс на своїх швидких крилах високі два вогняні пасма до самого неба рівними, гарячими вісківками. Пак закруглив коло на ріжках вогнів та злучив у багряні обійми Попрутове ярище. Білим сонцем, ясним місяченьком жбурнув вітер у дзеркало ріки та погасив усі зорі над бором. Аж від такого чуда заніміла юнацька пісня.

Сам же Попрут імлою закутав цю тайну та тихими перлинами черчав...

Краків, квітень 1941.

Кооперативна праця на лемківському селі

По розвалі Польщі, кооперативний рух почав єднувати собі найширші верстви українського народу по цей бік Сяну і Буга. По страшнім лихолітті почали оживати українські села Лемківщини.

Місяці жовтень, листопад і грудень 1939 р. — це памятний час масового зриву народніх мас Лемківщини, що проявився між іншим також і в організації кооператив та будові народнього господарського життя.

Цю працю обєднував Лемківський Союз Кооператив у Сяноці. Союз істнує від 9. квітня 1924. р. Його статут обіймає цілу Лемківщину. У часах польської окупації Л. С. К. вів лише організаційно-інструкторську діяльність, бо не мав сили створити централі для торговельної і господарської обслуги сільських кооператив.

У перших днях листопада 1939. р. було 41 всіх кооператив на цілій Лемківщині. Між ними 49 було членами Ревізійного Союзу Українських Кооператив, 22 „Руського Ревізійного Союзу", або такі, що не належали до ніякого Союзу. Зпоміж 49 українських кооператив членами Л. С. К. було 34. В такому стані застали кооперативне життя на Лемківщині повоєнні організатори, що завзялися, не оглядаючись на недостачі матеріяльних засобів, створити в кожному українському селі кооперативу та сильний життездатний Союз, їхню надбудову. І пішли на села, скликали нарід на наради, проповідували кооперативну ідею, творили організаційні комітети, наладнували працю. Лемківські села відроджувалися. Це була стихія. Віками поневолюваний і грабований жидівськими пявками зі своїх матеріяльних і духових скарбів, рвався наш народ до волі, до кращого життя. Були моменти, що зворушували до глибини душі. Ніколи не забуду зборів „Пролом" у Вислоці Великім і того старенького селянина, що по закінченні зборів зі зворушення заплакав і радісно дякував Всевишньому, що діждався вільних від ярма часів. У місяцях листопаді і грудні 1939 р. зорганізовано нових 99 кооператив-членів Л.С.К., так що при кінці 1939 р. Союз обєднував уже 133 кооперативи. І вже майже не було села, де не зорганізовано би кооперативи чи її орг. комітету. Тепер перед кооператорами стало не велике завдання: наладнати внутрішнє діловодство і працю у кооперативах. І тут труднощі були немалі. Брак членських заяв, статутів і ділових книг, кооперативна невиробленість загалу велнтенська, бо майже на 90% неграмотність, брак відповідних приміщень для крамниць, брак фахових людей, ворожа пропаганда, несовісна поведінка спекулянтів — ставала колодою в розгортанні дальшої діяльности. На поборення тих труднощів треба було витрачувати багато сил і часу. Друків чи книг тоді ніде не можна було купити. Тому Союз сам видрукував статут, членські заяви і найконечніші ділові книги. Одначе замало було видрукувати книги. Їх майже ніхто на селі не вмів провадити. І знову практика виказала, що найкращі пляни й задуми часто-густо неможливо перевести в життя, коли нема вишколених ідейних людей.

Ми були свідомі того, що поступ і успішний ріст кооперативного руху на Лемківщині залежить в першу чергу від якости його організаторів і загалу членства. В кооперації першу і найважнішу ролю грає людина, її здібності і знання та праця, а не матеріяльні добра. Тому почали ми виховувати і вишколювати кооперативних працівників, передусім книговодів. Робили це інструктори в часі своїх поїздок на села.

У своїй праці намагалися інструктори усувати всі ці недомагання.

Протягом 1940 р. відбули інструктори Л. С. К. у Сяноці 517 поїздок і зужили на них 1.390 днів. У тих днях виготовили 41 білянсів, перевели 33 загальних зборів, 282 повні провірки кооператив, 17 курсів та 144 інших організаційних праць. Для теоретичного вишколу і фахових порад відбуто 22 районові наради управних органів кооператив. Крім цього відбуто 9 районових курсів, в яких узяло участь і покінчило 254 учасників, дітей лемківського села і вони розійшлися до 150 сіл, щоб розбудовувати наше кооперативне життя.

Далі в 1940 р. засновано 103 нових кооператив, так що загальний стан в 31. XII. 1940 р. — 236 кооператив, членів Л. С. К. Ці кооперативи обєднують 15.822 членів. У закладанні кооператив та їхній розбудові дуже велику поміч дало наше духовенство і вчительство, яке щиро, з ідейних мотивів і спонук доложило і докладає багато праці й зусиль.

Як бачимо, започаткована восени 1939 р. кооперативна праця на лемківському селі дала гарні плоди. Наше село вже ясно бачить користі, що їх дає кооперація. Корисною-ж вона є не лише для членів, але для цілого середовища, серед котрого працює. Можна навести дуже багато прикладів на те, як спекулянти натягали наших людей і казали собі платити за 1 кг. цукру 5—10 зол. тоді, коли дійсна, нормальна ціна сягала 1.50 зол., за 1 л. нафти брали 2—3 зол. в часі, коли ціна нафти виносила 45 сот. За сіль та інші товари першої потреби брали часто-густо подвійну ціну. Українська кооперація рятує населення перед визиском несовісних спекулянтів, котрі ще й сьогодні не перевелися.

Для дальшої розбудови і поглиблення кооперативного життя треба здібних і загартованих працівників. Їх мусить дати українське село. Досвід з переведених курсів дозволяє нам твердити, що в наших селах є ще багато дрімучих, здібних до науки й праці сил. Розбудити їх, дати їм відповідний вишкіл, солідно й чесно попровадити дальшу працю — і досяги будуть значно кращі.

Вкінці розвиток наших кооператив на Лемківщині залежить теж від того, в якій мірі візьмуть у них участь жінки і то не лише, як покупці, але також як члени управних органів кооператив. Жінки, матері-кооператорки можуть найкраще виховати добрих кооператорів.

Павло Скалецький.

Лемкиня

„Три кути хати держить жінка, — четвертий хлоп", — каже пословиця, яка має на Лемківщині повне потвердження. На цьому клаптику гористої землі від віків живе наше племя. Встояло воно перед чужинцями та не винародовилось, а забуте і занедбане через своїх, веде своє життя у своїх давніх формах, зберігаючи свої старовинні традиції. Завзято й твердо стоїть лемко на зелених верхах Бескиду і рівно завзята й консервативна лемкиня продовжує традицією передані форми життя. А воно не легке.

Вже до першої купелі новонародженої дівчинки кидає повитуха голку — символ праці. Перші літа свого життя пересиджує лемківське дівча на доліві хати, або на піддашшю, взимі на печі, а улюбленою її забавкою є ляльки з глини, або з ганчірок та здівання на нитку пацьорок. Завзято й невинно годинами насилює і знову розсипає різнокольорові „пацюрки", які дала мати. При тім підсвідомо виробляє у собі терпеливість і естетичні почування. Перша важніша подія — це запис у школу. Дівчатко дістає новий одяг і нерідко перший раз у житті взуття на ноги, на рамя торбину з конопного полотна (мама вишила!), а в ній табличка й вівсяний пляцок.

*Вчитися любить і нераз втікає з хати до школи. Тут, у школі, проявляється, як у дівчаток, так і в хлопців, інтелігенція, чем*ність і швидкість розуму. На першому місці проявляється у дитини хист до рисунків і до вивчення чужих мов. Раз вивчену чужу мову, напр., англійську (в Америці), або німецьку (при війську) памятають до старости й нема в тім різниці між хлопцями й дівчатами. Вроджена їм цивільна відвага і то у високому ступні дається бачити на прилюдних виступах і у відношенні до старших та влади. Всюди заховуються так, як рівні з рівними і ніколи не простягають руки по милостиню. Вже змалку проявляють купецький хист і радо управляють принагідну торгівлю.

В цих літах, коли хлопці ще граються весело на пастівниках, дівчата мусять поратись коло хати і не відступати від неї аж поки вернеться з поля мати. На малій голівці спочиває немалий клопіт з курятками, а то й з гусятами, яких раз-у-раз годує і береже, та й начиння помити треба, а мати залишає цебрик на доліві, бо з лави дівча не досягне і ще дитину колисати треба і нема для неї часу на забави. Кільканадцятилітня дівчина йде поруч батьків у поле, або їде на коні пасти худобу. Здалека видно під лісом її сильветку, овиту білою плахтою, між корчами ялівців і давніким голосом несеться мелянхолійна нотка пісні, імпровізованої в хвилині настрою:

Падат дощ, падат дощ, по горах ся сіе,
Хто кого любує, здалека ся сміе...

А коли зійдуть з верхів мряки, виплине на небо сонце, пропадає ця пісня, а повстає друга:

Закувала зозуленька в лісі на галузці,
Я такого хлопця люблю, в чорнім капелюсі!

і так далі пливе поезія, проста, щира, прямо з душі і це є пісня у найкращому цього слова розумінні: „Собі співаю, а Богові". Ніхто цих пісень не повторяє, не списує, виростають вони, як квіти на луці і як квіти гинуть.

Зимою пораються дівчата при виробі полотна і сукна з овечої вовни, вишивають одяги взорами власного помислу, творять щораз інші „силянки" з кольорових пацьорок, вірні традиції, продовжують народне мистецтво в одягах і розмальовані хат.

З року на рік ладить собі дівчина у скрині „ладі" показне число одягів на виправу, яка їй старчить на ціле майже життя. На самому споді лежить одяг на смерть. Крім цеї скрині дають батьки корову, кусень поля, трохи грошей й коли стріне хлопця, що їй відповідає, без зайвих церемоній закладають нове гніздо. Пісня весільна каже, що:

Як скрипка заграє весільний танець,
Хоч радість голосить, но волі кінець!

І це правда. Відтепер треба держати три кути хати! Саме жінка постачає до хати посуду, сіль, нафту, сама пече, варить, пере, шие, садить городовину, лен, бульбу — перша встає, остання йде спати. Коли вертається з поля, несе коровам траву у плахті, що більша від неї самої і здалека здається, що ця плахта трави на дрібних ніжках

В яких умовинах живе, працює і виховує дітей селянка-лемкиня

Тереном моїх обсервацій, на основі яких подаю оці короткі замітки про життя й працю лемкинь, є сяніцька округа, що обіймає теж і Балигородщину, Романівщину й Тіляницину. Матеріяли дають не тільки власні помічення, але також — і то в головній мірі — інформації людей, що довший час живуть на тому терені і відповіді на розіслані анкетні листки. Мої запити торкалися таких справ: 1) освіти, 2) господарських умовин, 3) здоровя й здоровних умовин, 4) праці жінки-селянки, її становища в родині й громаді. Ось і висліди тих помічень та інформацій.

Освіта. Серед старших великий відсоток неграмотних взагалі, серед жіноцтва зокрема. Є такі села, де щойно з приходом німецької влади, вперше засновано школу. В таких селах, відомо, майже всі неграмотні. В селах положених ближче міста і то в селах здебільша з мішаним населенням були польські школи і тому люди переважно читають та пишуть рідною мовою дуже слабо. Там знову, де наука відбувалася ніби в рідній мові — роблено каригідні просто експерименти з т. зв. „лемківськими" букварями й читанками. Та проте жіноцтво в цих селах читає й пише рідною мовою не найгірше.

ГОСПОДАРСЬКІ УМОВИНИ.

Господарка на селі взагалі дуже примітивна, на старий предвічний лад, тобто без пляну, без ніяких удогіднень, що влекшували б, прискорювали працю, ощаджували здоровя, підносили рентоність господарки. Нема ніяких, не тільки машин, але найменших навіть, недорогих удогіднень. Приміром, скрізь жіноцтво носить пашу, буряни, сіно для худоби в плахтах на плечах, а воду хоч би й здалека коновками, відрами, хоч куди краще й лекше й швидше можна було б це зробити ручним візочком, а взимі санками. Таксамо жінка несе й усякі тягарі в плахті на плечах до міста навіть тоді, коли разом із нею йде голіруч чоловік. Велику *частину праці в полі, а всю в городі*, виконує жінка сама й то найпримітивнішими знарядами: рискалем і сапою. До чоловіка належить тільки плуг, коса, сокира, хоч того поля під плуг щораз менше, луків під косу вже далі й не стане, лісова господарка дуже обмежена. Не істнує також на Лемківщині домашнього промислу; чоловікам щораз більше звужується поле праці, прибуває часу, що його на загал марнується. Зате не зменшується праця жіноцтва. Жінка таксамо, як її прабабуня, сіє лен, коноплі, сама їх бере, ручно тіпає, пряде, робить полотно й обшиває ним всю родину руками без машини! Вона часто сама молотить, меле на жорнах, пече хліб, паляниці-оцищки. До неї належить обхід усіх тварин, крім коней. Все живе, що в хаті й на подвірю, вона мусить нагодувати. Попри цю таку важку й різнородну працю, не стає вже часу на управу городовини, на раціональне приладження здорової поживи, не стає часу на найважнішу річ: на виховання дітей та на належне піклування ними. Лемківський харч дуже примітивний, одноманітний, безвітаміновий. Без ніяких приладів, машинок, шатківничок, городовинних терок, стільничок, у кількох простеньких горщках варить господиня страви, здебільша бульбу та капусту, дещо з набілу й каші. Село не вживає крім капусти й фасолі майже ніякої городовини, навіть закришки, не квасить огірків на зиму, не варить бурякового борщу, не вживає до страв яєць і тільки при великих нагодах вариться мясо. Не зважаючи на те, що в кожному господарстві є корова, часом навіть 4—5 — молока дуже мало, навіть влітку. Мало теж добрих садів, ніде нема ягід, порічок, веприн і т. п. Тільки під містами бачите в городі помідори. Вислід: багато праці, а хісна мало. В горах часто на переднівку голод.

Гігієна, здоровя. Найсумніше виглядають гігієнічні умовини. Хати-„хижі" на селах будовані здебільша так, що все міститься під одним дахом: мешкальна кімната, стайня, комора, стодола й хлів. Щоб у таких хатах втримати порядок, сяку таку чистоту — тяжко й подумати. Сопух із стайні, гною, що його складають зараз таки перед стайнею, стухлість, що йде з малопровітрюваної комори, з темних сіней, затроюють повітря. Додаймо, що влітку мало, взимі зовсім не відчиняють вікон. В хижах на 99% нема підлоги, тільки чорна, нерівна земля. Лемківські господині не мастять її так, як в інших околицях, жовтою глиною. В усіх подальше від міст селах побачите ще по кілька, а то і кільканадцять курних хат, де нема не то комина, а й каглі. Дим іде на хату й виходить дверима та вікнами. Від того стеля й стіни до половини хати чорні, мов комин. В додатку в більшості хат живе, спить і працює по дві-три родині разом: батьки, подружені, сини й доньки разом із дітьми. Тимто в хаті часто живе разом нерідко й по кільканадцять людей, інколи — то ще й сільсько-господарські тварини.

Де сплять? І ця рубрика була в моїх анкетних листках. Отже спить їх по кільконо на постелі, на печі, на лавах і по коморах, де стоять бочки з капустою, в темних сінях і то нерідко взимі. Нема в хаті кутика, де можна було б вмитися, автім якби і був, то нема миднииці. Про купіль шкода й говорити — хіба влітї, й то діти самі та молодь купається в річках.

В таких то саме найнегігієнічніших умовинах при помочі темної, забобонної „бабки приводить лемкиня на світ діти. По породі встає зараз другої, третьої днини й береться негайно до всякої важкої господарської роботи. Не дивно, що багато жінок передчасно тратить здоровля, занепадає на різні недуги, а часто й вмирає. А й смертність дітей велика — більше дітей вмирає, ніж виховується.

Становище жінки в родинній громаді. Коли молоде подружжя живе окремо, то здебільша, хоч у жінки багато праці, становище її в хаті не найгірше. Та справа куди гірша, як молодятам доведеться жити разом з батьками. Тоді таке життя сама пнеться стежкою по узбіччю до хати. Ввечір утруджена челядь сідає під хатою, а жінка порається коло печі і вечерю ладить. Коли прийде на світ дитина, вже на другий - третій день, бере її мати у плахтину на плечі, через рамя перевішує складану колиску, у руки мотику і горня зі стравою і так обвантажена переходить вбрід бистрий гірський потік, розкладає колиску, вітер колише дитину, а вона розбиває жовті груди неурожайного ґрунту і насилу з нього хліба видобуває. Нерідко буває, що щораз інші „силянки" з кольорових па-30-літня жінка тішиться внуком і не диво, всі соки, всю енерґію вложила в родину, а сама стала, як жовтий, осінній листок.

Перше місце у хаті залишає жінка чоловікові, хоч в дійсності більшу ролю тут сповняє сама. Ціле життя своє бере лемкиня живу участь у житті села, передовсім у обрядах і святах. Всюди дотримує традиції; у весільних піснях свашок т. зв. „ладканнях" продовжує перекази про князів і бояр, в потребі лікує свяченим зіллям, замовляє недуги, знає спосіб, щоб відвернути буревій і громи, та цілу пребагату демонольоґію згаслих віків навязує до теперішности. Гордиться своєю ношею і, коли чоловіки здебільша вже її закинули, жінки ще зберігають її.

Лемкиня — це тип нашої жінки, що гідно стала поруч із чоловіком на стежі автохтонних прав свого народу до земель Карпатських аж по Татри.

Сянік, в травні 1941.

Ірина Добрянська.

Старими слідами

Оповідають собі люди про якісь камінні господарські знаряди, ковані чи ручно наструговані гроші, різні залізні вироби, що їх виорюють на ріллі, відкопують при копанню долів на керниці. Дивуються, хто погубив глибоко під землею старих свідків розвитку народньої культури, свідків давно минулого?

Із становища науки кожна найдрібніша річ, чи це буде тільки частинка більшого знаряддя, чи лише вкаже на походження даної скорупки з окремої доби нашої країни, кожна така дрібничка має свою питому вагу та наукову вартість.

Цими справами займаються вчені, що прослідкують, витягають із запазухи землі її давні скарби, та на основі довгих порівнальних студій доходять до висновку та приділюють кожну річ на відповідне для неї місце.

Але для нас цікавіша ділянка зберегти це все, що таки на наших очах заникає, через невідповідне переховування, перехід до вищого ступня розвитку та подекуди й нашу недбайливість і несвідомість.

Наприклад: у дзвіниці коло церкви в селі Милику була якась залізна штаба з молотками, а старі люди оповідали, що цю штабу звідкілясь принесли татари, що тікали з бескидських гір перед погонею галицьких бояр. Або, що ця штаба заступала дзвони, та цими дзвонами давали знак, що татари зближаються і треба тікати.

В селі Радошицях копали за вигоном рів і робітники найшли якісь гроші. Це гроші з часів римських королів Траяна, чи Гадріяна.

Або бавилися діти на ріці Ославі камінним перликом-молотком, а це музеальна річ ще з камінної доби Лемківщини.

Багато різного найшлося би й в хатах наших ґаздів, що сьогодні вже непотрібом валяється попід порогами.

І справді була б сталася велика шкода для Лемківщини, якщо в пору не подумала б жменька наших громадян, а між ними відомий маляр Лев Ґец, про заснування Музею для Лемківщини. З подиву гідним запалом кинулися ці люди по цілій Лемковині збирати в першу чергу всяку церковну утвар, господарські старі знаряди, різні документи, тощо.

Музей Лемківщини приміщувався зразу в тісній кімнаті місц. приходства. Тут були накопичені всі збірки та експонати.

Краща доля всміхнулася нашому Музеєві з приходом до Сянока радника В. Губера, що став дійсним меценатом Музею. За його старанням віддано просторі залі на княжому замку в Сяноці під приміщення цілого лемківського Музею. Сотки відвідувачів мали нагоду бачити багатство матеріяльної та духово-суспільної культури нашої країни.

Від найпримітивніших деревяних і залізних господарських знарядів до найкращих зразків народнього мистецтва, безцінних старих образів-ікон, різьб, орнаментальних прикрас церков, великим унікатом у музейництві — царськими воротами, що на їх крилах намальовані наші гетьмани, богослужебні келихи-чаші (деревяна, скляна, позолочувана, срібна) та багато іншого, все належно законсервоване та заховане для нас і нашої історії.

Ю. Т.

при старих найчастіше тяжка неволя, що триває нераз дуже довго, аж до смерти батьків. В той час, як син, чи зять не може без дозволу батька нічого самостійно зробити в господарстві — дочка, чи невістка — це просто невільниця матері, чи свекрухи: їй не вільно навіть одного яєчка продати без відома матері, про якийсь новий лад у господарстві, чи взагалі якунебудь самостійну працю шкода й говорити. І може в тому саме лежить джерело того господарського консерватизму, що так утруднює поправу, зміну відносин на селі. В громадському житті лемкиня за малими вимками не бере ніякої участи. Тільки в одному відомому мені випадку жінку вибрали до ради, тому, що одній з партій не стало відповідного кандидата. Зате дівчата беруть участь в хорі, в аматорських виставах, у Хліборобському Вишколі Молоді, тощо. Та що ж, коли по деяких селах замужній жінці „не лицює" навіть піти на виставу, яку дає молодь таки з її села. Не дивно, що мало жінок належить до будь-яких орґанізацій, скрізь репрезентують родину чоловіки.

Отаке то життя й умовини праці сільської жінки-лемкині. Та все ж треба було б на останку підкреслити, що в останніх часах, що поприносили зі собою стільки змін — змінюється поволі й лемкиня. Цікаве, що в той час, як самі чоловіки розмірно тяжко пристособлюються до нових обставин, жіноцтво куди краще приймає всі новини, куди сміливіше йде назустріч новому життю й врешті краще та охотніше користає з уської науки. Є щораз більше сіл, де жінки, інколи й старші — находять і час і охоту не тільки належати до рідної орґанізації, але й сходитися, доучуватися та поволі, але послідовно вводити в життя корисні новини. На наших очах встає нова ще невикористана велика моральна сила. Прийти їй з допомогою та використати для добра народу — це просто святий обовязок тих, що живуть на цих землях. Бо село направду жадне і науки й доброго проводу — ми ж повинні йому дати й одне й друге. *О. Кисілевська*

Кредитова кооперація на Лемківщині

Лемківщина — це одна з найбідніших закутин наших земель. Гористий терен, примітивна рільна культура, майже повна відсутність садівництва та городництва, низька життєва стопа, викликана спеціяльною польською політикою — це ті причини, що лемківські села далеко відбігають від інших українських сіл. Про українське господарське життя по містах — ледви чи можна було перед війною взагалі говорити. З причини цієї вбогости, розбудова кредитової кооперації натрапляла на великі трудноці. Ще тепер помітна серед населення байдужість для справ кредитового життя. Все ж таки кредитова кооперація на Лемківщині зробила поважний крок вперед, що в нічому не уступає розвиткові нашого життя в інших ділянках. — Орґанізаційно спирається кредитова кооперація на Лемківщині на двох установах, а саме на „Українбанку" в Сяноці, який є вже розмірно поважною господарською станицею, та на „Українбанку" в Горлицях. „Українбанк" у Сяноці дає фахову поміч та підтримку: 1) одинокій кред. кооп. Ряшівщини — в Бонарівці (коло 4.500 зол. уділ. капіталу та зап. фонду, 8.000 зол. щадн. вкладок), — 2) кред. кооп. Короснянщини — в Дуклі (зорґанізована вже по війні, коло 800 зол. уділ. капіт. та 1.500 зол. щадн. вкл.); ця кооператива перейде опісля разом з цілою Короснянщиною та Ясельщиною під опіку „Українбанку" в Горлицях. — 3) кредитовим кооперативам Сяніччини, Березівщини та Балигородщини.

Найкраще представляється під оглядом орґанізаційним Сяніччина та Березівщина. Тут існують ще заперед війни кредитові кооперативи: в Загірю, в Косарівцях та Яблониці Польській. Крім того в осідках волостей істнують орґанізаційні комітети, які переводять збірку уділ. капіталу та щадн. вкладок. — Комітети в Щавнім, Буківську та Одреховій зібрали вже деякі грошеві фонди. Комітети в Команчі та Романові ще недіяльні. Найкраще поставлений комітет у Щавнім, де завдяки ініціятиві управителя школи В. Вітика та інших місцевих громадян буде можна вже приступити до орґанізації кредитової кооперативи. Для Балигородщини істнує в Балигороді — Зачетово-Позичкова Каса. Вона має охопити орґанізаційно цілу Балигородчину. У Сяноці істнує ще заперед світової війни кред. кооп. „Бескид". За польських часів була в руках москвофілів. — Вона ще й тепер для українців недоступна, хоч її основниками були також українці. Має біля 30 членів, але нечинна. До того сильно задовжена, але має гарний будинок в середині міста і це є її одинока вартість. Було б корисне, якщо б члени цієї кооперативи знайшли спільну мову у кредитовій ділянці так, як знайшли цю мову у кожній іншій ділянці.

Осередком кредитової кооперації на Лемківщині — є „Українбанк" в Сяноці. До війни кооператива мала назву „Сян". Заснована у 1928. році. Її розвиток тривав до часів великої господарської кризи, яка потягає за собою майже повний застій. Щойно в 1937—1938. р. починає дирекція наново працювати над піднесенням діяльности кооперативи. На Загальних Зборах в дні 11. січня 1939. змінено статут на „Українбанк" з кругом діяння на повіти: Сянік, Березів, Коросно. — „Українбанк" продовжує діяльність кооп. „Сян" в орґанізаційній і фінансовій ділянці. Повстає в повіті кілька збірень дрібної ощадности, ведеться окрему акцію в напрямі зібрання уділових та щадничих капіталів. Завдяки праці нової дирекції, головно інж. Юліяна Темника, „Українбанк" набирає великого розмаху. І Сянік зміняє своє обличчя. Повстає багато нових українських підприємств, і вони стають тепер важним чинником в розвитку „Українбанку". Біжучі рахунки є одною з найважніших ділянок праці „Українбанку". Одночасно зростає сильно кількість членів. — Обороти банку віддзеркалюють цей зріст: у 1938 р. — 183.000 зол., у 1939 р. — 320.000 зол., а в 1940 р. — несповна 10 міліонів зол. (приходи і розходи). Сьогодні „Українбанк" є вже поважною фінансовою інституцією. Кожного вечора можна бачити в домівці банку сяніцьких купців, які віддають свої торги до банку. Сяніцькому купецтву завдячує „Українбанк" дуже багато! — Біжучий рахунок виказує у приходах в 1940 р. — 1,978,760,34 зол. — Не менше жива була діяльність „Українбанку" в позичковій ділянці. В 1940 р. банк уділив позичок на загальну суму 31,986.80 зол. — Рахунок уділів збільшився в 1940 р. з 4,097 зол. на 16.867 зол. Загальне число членів з кінцем 1940 р. 542. Дрібна ощадність, найбільше поширена серед шкільної дітвори, користується повною підтримкою шкільн. радн. Губера та зрозумінням серед значної частини учителів. Її моральна вартість значна, бо вщіплена малим дітям — буде їх гарною та корисною прикметою також у старшому віці. „Українбанк" веде також орґанізаційну працю; дбає про зорґанізування по волостях нових кредитових кооператив, провірює істнуючі кредитівки та служить їм фаховою радою та поміччю. У праці „Українбанку" бере живу участь ціла дирекція та надзірна рада, сповняючи совісно наложені на них обовязки.

Хоч Українбанкові в Сяноці далеко ще до повного розвитку, все ж таки дотеперішні його осяги значні. Нема майже громадянина, купця, учителя, урядовця, селянина, щоб у свойому скрутному положенні не знайшов в Українбанку помочі. Тому загал населення ставиться до праці Українбанку з повним довірям.

„Народня Торговля" давніше і тепер

„Народня Торговля" — це найстарша українська споживча кооператива, яку засновано за почином інж. В. Нагірного і проф. О. Ничая в 1883 р. у Львові. Спочатку була це невеличка крамниця, але згодом розвинулася — завдяки невтомній праці членів-основників — дуже швидко і сітка її складів по галицьких містах росла мов гриби по дощі. Від 1923 р. стає — як Краєвий Споживчий Союз — товаровим осередком для української кооперації. Одночасно веда дрібну торгівлю у своїх складах по містах Західньої України, яких було перед війною 32.

По цей бік Сяну і Буга залишився лиш один-єдиний склад, і то в Сяноці, під кермою начальника Гриця Масника. Негайно після розвалу Польщі „Народня Торговля" в Сяноці перебрала у свої руки торговлю всіх можливих концесійних товарів та прохарчування населення Сянока. Таким чином агенди „Народньої Торговлі" сильно зросли і тому вже в березні 1940 р. відкрито філію в Березові, при кінці того ж року в Дуклі. Одночасно за почином інж. Ю. Павликовського, начального директора цієї установи у Львові, оформлено правний стан „Народньої Торгівлі" в Сяноці, що лишилася без статуту, управи й не була правно зареєстрована. Скликані з тією метою загальні збори затвердили повний статут кооперативи і вибрали Н. Раду, яка покликала дирекцію.

Торги в минулому році дійшли до — 852.044,66 зол., з того на склад у Сяноці припадає — 534.248,11 зол., у Березові — 308.548.43 зол. і в Дуклі 9.248,04 зол. Чистий виск за 1940 р сягає 64.351,54 зол.

Далі слід згадати, що „Народня Торговля" в Сяноці тісно працювала з Лемківським Союзом Кооператив від хвилини його повстання і по війні дала свої гроші до обороту та помагала йому в орґанізаційній і торговельній ділянці. Вкінці тісно співпрацює з Українбанком у Сяноці та у Кракові і з українськими купцями Сянока та околиці. **Г. Т.**

Криниця - окраса Лемківщини

Лемківщина, хоча назовні виглядає вияловіла й камяниста, внутрі своїм крие дуже багато підземних скарбів.

Побіч нафти, залізної руди, покладів земного воску, ґіпсу, будівельного каміння, дорогового шутру по ріках, найбільшим скарбом є цілющі джерела в Криниці, Щавниці, Жеґестові, Римановї, Івонічу, Висовій, Перегримці і т. д.

Та найславніший зі живців це безумовно Криниця, відома як европейська лікувальна місцевість.

Криниця — положена в гірській кітловині, 590 метрів над поземом моря, розбудувалася здовж долини річки Криничанки і її допливу Палениці. Вона заслонена вінком лісистих гір, тепер уже дещо з „лисинами", від полудня з лекшими, одвертими схилами.

Підсоння гірське, лагідне. Теплота середня. Спеки, питомої подільській плиті в Криниці не знають. Середня теплота повітря літом коло +15° C, а взимі коло —10° C. Повітря чисте й здорове.

Лікувальні води Криниці це в більшості щави вапнево - магнезово - содово - залізисті. Їх пють, а також уживають до мінеральних (ґазових і щавних) купелів. Джерел тих є декілька, вони мають велику цілющу міць. Найславніше із них джерело Зубера, виверчене 1914 р. по вказівках проф. геольоґії Рудольфа Зубера зі Львова глибиною 810 м. є просто унікатом серед карпатських, а то й серед европейських вод. Воно конкуруе навіть з водами Карльсбаду та Віші. Це найсильніша в Европі алькалічна щава.

Криницькі води лікують недуги: анемію, неврастенію, нервове ослаблення, гістерію, недуги серця і кровоносних посудин, рахітіс, цукрицю, злу переміну матерії, полове ослаблення, недокровність дітей, недуги жіночі, недуги кормового проводу і т. д.

Криниця має ще купелі з натуральним і дуже сильним двоокисом вугілля (CO^{2}), а для лікування гостця (ревматизму) прегарну боровину, що дорівнює славній черчанській.

Отож не диво, що до Криниці зїздили тисячі хворих і літників. Уже 1914 р. було їх 9.820 а перед війною, значить тому два роки, число лікуванців зросло на 60.000.

Сюди стягалися немічні та літники, чимало із заграниці, з усіх усюдів. Була тут прим. у 1938 р. і голяндська престолонаслідниця, кн. Юліянна зі своїм мужем. Колишня Польща дуже цінила Криницю і щоб піднести її значіння часто пересиджувала тут прим. Пілсудська з доньками, всякі міністри, ґенерали і т. д. Приїздив і Пілсудський, а одного разу й б. през. Мосціцький, хоча він перебував здебільша в Закопанім, куди тягнув його для реклями зять, віцеміністр комунікації Бобковський протектор розбудови Закопаного. Ясно, що польський уряд старався надати Криниці, тій чисто українській місцевості, польське обличчя. Тепер же Криниця прибирає знову нове обличчя.

Про початки живця Криниці є різні леґенди й перекази, та першу писану вістку про криницькі цілющі джерела знаходимо в записках з 1721. Після розбору Польщі 1772 р. Криницю забирає австрійський уряд, якій конфіскує всі добра польських манастирів і костелів, а в тім і мушинські, на т. зв. „релігійний фонд".

З доручення австрійського уряду в літах 1788-1795 професор львівського університету Батазар Гаквет переводить першу урядову аналізу цілющих вод. Сам живець (головне джерело) і решта довколичного ґрунту був власністю криницьких селян і окружний комісар з Нового Санча Франц Штікс фон Завненберґері купив це джерело та біля 3 морґів прилеглого ґрунту дня 24. квітня 1793 р. від 14 селян за ціну 204 зл. Та вже 1800 р. відпродав це все управі камеральних мушинських дібр, яка вже 1803 р. приступила до будови живця. Перша будівля у живці мала шість кімнат і девять купелевих кабін. У першому році істнування живця було гостей 70, а в 1805 р. було їх вже 180 осіб.

В році 1806 р. на основі справоздання окремої державної комісії, яка оглянула Криницю, розпочалася розбудова живця. Тоді вибудовано нові домівки для хорих, нову купальню, побудували дорогу з Криниці до Нового Санча, заложено окремий парк й назначено постійного лікаря. Це спричинило помітний зріст фреквенції лікуванців, яких 1810 р. було вже 532 особи.

Наполеонські війни приводять Криницю до цілковитого занепаду. Доходить до того, що 1852 р. вирішено розібрати всі будинки і живець зліквідувати. Проте вже в 1856 році уряд знову висилає комісію до Криниці під проводом проф. д-ра Йосифа Дітля, яка то започаткувала нову добу у розбудові цього живця.

Комісія ця поставила до австрійського уряду низку вимог між інш., щоб побільшити число помешкань та кабін, щоб допровадити мінеральні води рурами до цих кабін, наладнати експорт води, огородити цілий живець; урядити окрему палатку для пиття вод, завести ґазові й боровинні купелі та створити живцеву комісію і завести окремі оплати т. зв. лікувальні такси за побут лікуванців, призначені на розбудову живця.

Це всі було виконане тоді й вибудувано і три нові доми для гостей — під „Тополями", „Швайцаром" і „Трубкою", а крім цього зремонтовано і добудовано один поверх дому під „Замком". Вкінці 1866 р. закінчено будову нової купальні. Вже 1873 р. занотовано закінчення будови 66 нових домів з 630 кімнатами для гостей.

Допровадження залізниці до Мушини і вибудування битої дороги з Мушини до Криниці (1878 р.) мало теж окреме свое значіння.

В році 1884 р. вибудувано кабіни для боровинних купелів і водолікувальне заведення. Вкінці 1889 р. збудувано живцевий дім зв. тепер „старим" для відрізнення від другого живцевого дому званого „новим", вибудуваного щойно 1938 р.

І так Криниця з кожним роком зростала і розвивалась державним і приватним коштом. Число літників перед світовою війною доходило до 5.000 осіб.

Перед світовою війною, 1911 р., закінчено будову льокального залізничого получення між Криницею і Мушиною. а кілька літ перед тим заведено в живці електричне освітлення, що причинилося до справжнього зевропеїзування Криниці.

В 1912 р. почалася реґуляція річки Криничанки, крім цього по вказівках проф. Зубера, вже 1914 р. австрійський уряд доручив робити нові верчення, щоб знайти нові джерела — у висліді натраплено на сильне джерело алькалічно-солоної щави, в глибині 810 м., яке названо джерелом або живцем „Зубера".

По світовій війні Криниця розбудовується ще швидше, бо це був одинокий живець у Польщі з яким можна було показатись перед заграницею. Та тут ці підземні багатства лемківської землі стали і її проклоном, почалась насильна польонізація та деморалізація Криниці. Полякам помагали в тому звичайно жиди. Вони захопили щонайкращі віллі в Криниці і робили з неї не так живець, як місце справжної розпусти. бо це давало їм величезні прибутки, тоді як наш лемко, відвічний господар тієї землі, не смів навіть у Криниці заговорити своєю мовою, бо це рівнялось державній зраді...

Та у вересні 1939 р. з приходом німецьких військ все змінилось. Криниця відродилась і відроджується дальше. Вона з дня на день набирає українського характеру. Не стало вже жидів, не стало й тих насильників польонізаторів. Чуєте вже всюди рідне слово й кожний може почуватись свобідним громадянином на предківській землі.

АНДРІЙ КАЧОР

Лемківські пісні

„Пісня від Бога!"
О. Вересай.

Пісня для лемків — це їх рання та вечірня молитва, в яку вливають вони сльози зітхання, радість та усміх, сум і тугу, віру та любов, мудрість і розум, торжественність і святість, сердечні почування, похвали своїм героям, їх змагання і подвиги, або картають їх нерозумні вчинки. Пісня лемків — це джерело сили, енерґії, завзяття до праці, витривалости в терпінні, клопотах і трудах.

Дуже багато є дівочих і парубоцьких пісень на Лемківщині. На їх зміст складається передусім любов, яка є найкращим вицвітом людських почувань і джерелом щастя або й нещастя людини, тому є ніжні і при тому правдиво та вірно відзеркалюють переживання залюблених.

Ой Боже, мій Боже! Яка я нещасна!
Юж моя звіздонька на небі загасла.

або:

Світить сонце, світить, хмари му не дают,
Іще мої очи любости не знають.

Скільки правди в слідуючих строфах! Як гарно, поетично та ніжно представлена тут у кількох словах нераз траґедія дівочого життя:

Дівка я си дівка! Дівка я си праві,
Як тота росичка на зеленій траві.
Бо тота росичка — ніж сонечко зійде,
А я собі дівка — ніж миленький прийде.

або:

Не дай мя мамусю од першого разу,
Най ся ти кланяют до семого разу.

Парубоцькі пісні переходять у своїм змісті на вояцькі пісні, яких будова простіша, та переповнені турботами рекрута чи вояка або втіхою новобранця, котрий піде в улани.

На ближчу увагу заслуговують жіночі пісні. Вони переповені тугою за дівочим життям і наріканням на щербату долю.

Братя, мої братя! Родино кохана!
Ви ся веселете, а я заплакана!

або:

Співаночки мої, якстє ся минули,
Як тоті квіточки, що на яр квитнули.

Або пісня, що висловлює стільки сентименту і ніжности, яку можна сміло поставити на вершині світової народньої музичної творчости:

Ой верше, мій верше!
Юж ми так не буде,
Юж ми так не буде,
Як ми било перше.

Весільні пісні Лемківщини творять окрему сторінку. Зміст тих пісень тісно звязаний з весільним обрядом та його звичаями. Підклад тих пісень дуже старовинний і вони мають драматичну акцію, в якій беруть участь: молодий і молода, весільна дружина, батько та мати, староста, маршалок, свашки, дружки та дружби. У весільних піснях зустрічаемо багато слідів старовинного права купна молодої, торґівлі та „барашництва". Ціла та акція відбувається при свідках, у важніших місцях говорена-речитована, далі співана. Весілля — це неабияка опера, якої творцем є цілий народ, та ще до того такий співучий, як лемки. Коли весільна дружина приходить до молодої, співає:

Пришли ми ту, пришли, сіли на лавицу,
Дайте же нам, дайте, нашу молодицу,
Бо ми ту не пришли по білу Єлену,
Але ми ту пришли милому по жену.

Слід згадати ще про колядки, щедрівки та леґенди, які дещо відмінні від колядок, що їх знаходимо в „кантичках".

Народні пісні на Лемківщині вяжуться тісно з життям лемків і в них без облуди відзеркалюється їхня душа та вдача. Народні пісні — це евангелія і книга мудрости, в якій зберігається розвязка всіх життевих питань.

...І часто коли сонце прощається з зеленими полонинами, тоді лемко співає про свою долю у тужній пісні, гомін якої несеться далеко-далеко верхами Лемківського Бескиду...

І. Шевчик-Лукавиченко.

Воло - язва Лемківщини

Тяжкі матеріяльні злидні, в яких жила з давніх давен Лемківщина, неграмотність, неплодючість глини-землі, **невідповідний** харч і звички — довели до того, що сьогодні маємо бідноту, малокровя, недорозвій, зменшену опірність на недуги, високу смертність, головно між немовлятами, та разом з тим недуги, яких деінде мало, або взагалі нема. Якби не велика плідність людей, то населення Лемківщини швидко зменшилося б і по лемкові полишився б хіба тільки спомин. Одною з язв Лемківщини є воло (вуль, ґуша). За Кубанщиною саме Лемківщина виказує високий відсоток захворіння волом. Середніх віком дівчат, хлопців, про матерей-жінок вже й не кажу, зустрічаєш з грубою, ґулюватою шиєю. Хусткою чи комірцем її не скриєш. Всеодно видко. Є села, де кількість воловатих доходить до половини всіх мешканців. Такі села, як Терепча, Согорови, Чертеж, Заболотці і Санічок — села у найближчій околиці Сянока, виказують третину жінок з волом.

Що таке воло?

Воло — це недуга борлакової залози (щитівки), що в малому виді знаходиться спереду шиї у кожної людини. Є вона під борлаковою кісткою, або, як кажуть, під адамовим яблуком. Її значіння велике. Виділює вона до крови речовини, які управильнюють ріст тіла, переміну матерії, вигляд шкури, розвій мозку й ін. Без неї людина не росте, залишається малою, присадкуватою, набряклою, придуркуватою, лінивою. Коли ж ця залоза зачне переростати себе, стає побільшеною і видимою для ока, тоді називаємо її волом. Цей розріст може бути загальний, але буває й частинний, ґудзуватий. Є вола мягкі, міхурцеві, ціпкі й нешкідливі, але й згубні види новотворів, пістряків (раків). Ці останні, на щастя, у нас доволі рідкі, зате ціпких і міхурцевих форм дуже багато. Слабують на них усі, але жінок, головно таких, що багато родили, найбільше.

Звідкіля береться воло?

Про це панує між лікарями неповна згідність поглядів. Одні кажуть, що воло одідчує дитина по батьках, інші твердять, **що повстає воно виключно внаслідок недостачі йоду, цебто спеціяльного хемічного складника. Ще інші, що через** нездорову воду, врешті є й такі, що бачать причину хвороби в заразках, які загніжджуються у борлаковій залозі. Воно правда, що в околицях, де природнього йоду більше, вола нема. Наприклад: села у найближчій околиці Романова-Живця або Іванича-Живця, де як відомо маємо йодові джерела і купелі — воловатих людей нема. Там-же ж, де жовта глинка, терен хвилястий, де керниці плиткі із зашкірною водою, там вола більше, ба подекуди так багато, що мимоволі насувається питання, чи не в цій воді шукати винуватця і спричинника вола? Кажуть у нас нераз люди — що ця або та керниця в селі нездорова, бо воло „розносить". Є й між лікарями такі — я сам до них належу — що воду вважають одним з джерел зараження і розросту борлакової залози і поширення вола. Чи це будуть речовини, які не допускають в тілі до сприймання і перерібки йоду, чи може спеціяльні заразки, що викликають хронічне запалення *борлакової залози*, яке в результаті дає різні форми вола, все одно, у воді шукати треба одного з винуватців недуги.

Як же і чим його поборювати?

Отже треба збільшити приймання харчів багатих у йод, вапно, фосфор і вітаміни. Це станеться, коли більше їстимемо мяса, головно морської риби (сардинок, оселедців, москалів), бо морська риба має більше йоду ніж річна. Далі садовина і городовина і всяка зелень, що крім заліза, вітамінів і „солей" необхідних для нашого здоровя мають завсіди сліди йоду.

Альпейські краї Німеччини і Швайцарії, де доволі багато вола, радять собі тим, що до кухонної соли додають дрібочку йоду, й такою йодованою сілью солять усі страви. — Намазування тіла йодовими ліками, хай це буде хочби йодина, йодові масті, впорскування і приймання препаратів із здорової щитівки так само лікують і гальмують розвій звичайного вола. Але це мусить діятися під лікарською контролею, бо інакше можна попасти в тяжку недугу пересичення організму йодом — в недугу **Базедова (недуга серця, биття, впрівання, вилуплення і виступу очей, неспокою, нервовости, загального ослаблення, що й смертю скінчитись може). Лікар означить, скільки** і як довго вживати лікувальних препаратів і збереже недужого від ще гіршої недуги. Купіль у йодованій воді (Риманів, Івонич), також у морській воді само собою лікують воло і гальмують розріст борлакової залози.

Чимале значіння має споживання мяса і внутренностей звірини, які, правда, мало, але мають настільки йоду та інших „солей", що без препаратів можна обійтися. Замало його буде тільки для вагітних жінок і дітей з погрубінням шиї. Тут треба у порозумінні з лікарем завчасу взятися до лікування і приймати відповідні ліки чи масті на скіру. У тяжких випадках вола, коли величина його дуже велика і обпоганююча, коли стискає горло і дишицю та душить чоловіка, коли зростові нема кінця, тоді не залишається нічого іншого як операція. Нераз, не два під таким волом скривається, як уже я згадував пістряк (рак), або подібні йому, погубні новотвори.

Велику увагу присвятити керницям. Якщо знаємо, що кругом якоїсь керниці всі мешканці мають воло, найрозумніше таку керницю як не засипати, то бодай основно *вичистити, поглибити, якщо була плитка та* мала підскірну воду, та дати свіже цебриння. Замісць колодяза чи ланцужного витягу дати помпу. Ще краще вибити нову керницю подальше від першої і придбати помпу. З такої керниці могло б користати більше родин, ба, навіть кут села, засічений волом.

Коли ж є в селі джерельна вода, то найкраще очистити джерело, обкопати глибоко й обцементувати, вставивши витікову руру. Вода така завжди буде чиста, свіжа і здорова.

Здаємо собі справу, що підчас війни у бідній Лемківщині трудно повести радикальну боротьбу з волом. Тяжко теж захиститися перед його поширенням. Але при дрібочці доброї волі і знання головних спричинників вола можна зробити неодно. УЦК. обіцяв роздобути у властей йодовану сіль. Це буде перша спроба зорґанізованої боротьби з язвою — волом на Лемківщині.

Д-р В. Ганьківський.

„Сільський Господар" на Лемківщині

Орґанізована сільсько - господарська праця на Лемківщині почалася ще в 1912 році. Тоді засновано першу філію т-ва „Сільський Господар" у Сяноці і відтоді засновано по лемківських селах кружки „Сільського Господаря", так що у 1917 році було їх уже біля 250. Польська влада довела впродовж 20 років до того, що в 1939 р. було на Лемківщині вже тільки 17 кружків, що обєднані були коло своєї сяніцької філії.

Після розвалу Польщі прийшли нові умовини, виринули й нові завдання. Філія Т-ва „Сільський Господар" у Сяноці взялася наново до праці й то не тільки на сяніцьку округу, але й на сусідні, ясельську й коросненську. Почали наново свою працю давніші, вже занічені кружки. Їх сітка зростала **з місяця на місяць. Загальне зубожіння села внаслідок упадку сіль.-госп. культури наказувало і філії й кружкам прийти якнайскоріше з допомогою. Треба було дбати за придбання сіль.-госп. знаряддя, за помічні погної, за насіння, бо всього було обмаль й одночасно треба було освідомляти населення відчитами, курсами та друкованим словом про сіль.-госп. завдання.**

Грошеві видатки покривав Лемківський Союз Кооператив та місцеві кооперативи. Обі орґанізації доповнювалися якслід, бо обі себе потребували і потребують. Кооперація взяла на себе обовязок достави сіль.-госп. потреб і збуту сіль.-госп. продуктів, „Сільський Господар" — піднесення сіль.-госп. продукції.

Цю організацію оживляв інж. Дмитренко та його помічники, інструктори-лемки. Але в головній мірі став у допомозі агроном сяніцької округи інж. Залізняк.

Праця Філії і Кружків ішла також у ділянці організування державних сіль.-госп. шкіл, орґанізування й ведення гуртків Хліборобського Вишколу Молоді, поширювання сіль.-госп. видавництв, праці секції сіль.-госп. господинь, орґанізації пасічників і т. д.

Щоб познайомити ширші круги з завданнями й працею „Сільського Господаря", сяніцька Філія уладила в порозумінні й за згодою шкільної влади господарський курс для вчителів Лемківщини. Курс осягнув свою ціль, бо дійсно наші вчителі взялися до співпраці в організації „С. Г." Головно стали вони дуже допомічними в організуванні й веденні Хліборобського Вишколу Молоді, тієї надії на майбутнє. **У 1940 р. були вже ці гуртки у 38 селах, з початком 1941 р. — 49. Участь у них бере 745 змагунів і змагунок. Вони працюють під постійним доглядом філіяльних інструкторів.**

Сільсько-господарські доповняючі школи **почали вже також** добре працювати. Дя**куючи прихильності шкільного радн. Губера в Сяноці, господинська школа в Сяноці вже вишколює** 40 лемківських дівчат на майбутніх зразкових господинь, а 4 дворічні доповняючі школи в Одреховій, Балигороді, Тісній і в Команчі, усі з відділами по сусідніх селах, підготовлюють 1667 учнів, у тому 903 дівчат і 764 хлопців. Крім того буде відкрита однорічна сіль.-госп. школа в Сяноці.

При Кружках працюють Секції с.-г. Господинь, покищо у 32 селах. Тут з признанням слід підкреслити велику працю п-ні Кисілевської, що занялася орґанізацією й веденням акції для господарського освідомлення господинь. У Секціях переводять конкурсові управи городовини, конкурси чистоти хат й обійстя, куховарські курси, обговорюють плекання здоровя, немовлят, подають всілякі поради, тощо.

Велику увагу звернула філія також на покращання умовин для культури пасік. Пасічнича секція при Філії зареєструвала вже в сяніцькій окрузі 2232 пасічників із 13 тисячами пнів. Поширювання медодайних дерев під гаслом: кожний пасічник посадить у цьому році стільки медодайних дерев, скільки у нього вуликів — дало направду гарні висліди, бо самих дерев липи вироте вже 4000 біля українських хат. А це щойно початок акції. Пасічничі інструктори мають за завдання обїздити пасічничі округи й освідомляти пасічників у боротьбі з недугами бджіл та подавати фахові поради.

Словом Філія веде велику діяльність у піднесенні продукції, такої важної ділянки в сьогоднішні часи. 102 Кружки в самій тільки сяніцькій окрузі сповняють свої завдання якслід. Їх акція в поширюванні сіль.-госп. знання друкованим та живим словом має дуже поважний вплив на переставлення нашого села на нові шляхи господарки.

—o—

З приводу смерти Вільгельма II.

Якось важко повірити, що вістка про смерть Вільгельма II. правдива. Так ми вже привикли до того старенького пана з Дорн, що й ніколи не думали про його смерть. За винїмком болгарського царя Фердинанда та італійського короля й цісаря Еманул̈а III., Вільгельм II. пережив майже всіх учасників тієї великої драми, якою була світова війна. Вже давно помер австрійський цісар Франц Йосиф I. і його наслідник Карло I. Трагічно згинув у Єкатеринбурзі російський самодержець Микола II. Недовго радів наслідками своєї перемоги головний спричинник версайського „миру" Уілзон, який став батьком нового европейського хаосу. В країну тіней відійшов Раймонд Пуанкаре, що був президентом Франції тоді, коли німецькі гармати обстрілювали Париж. Не стало в живих і одного з головних героїв колишньої Панами, „батька перемоги" Жоржа Клеманса. Давно вмер уже сербський король Петро I., який став у 1914 році головним руїнником світового миру. У вічність перенісся англійський король Юрій V. і бельгійський Альберт II. А Вільгельм II. все писав свої спомини, садив квіти й різав дрова. І мабуть тому нам здавалося, що він довговічний.

Версайські переможці з таким завзяттям стали представляти Вільгельма II. як якогось маленького, обмеженого й завзятого тирана, що сьогодні навіть зовсім обєктивно настроєні люди бачать його особу і його діяльність тільки в кривому дзеркалі тенденційних памфлетів, що вийшли з-під пера ворожих національній Німеччині демократичних, і передусім жидівських істориків та публіцистів. І якраз те завзяття й та впертість у нищенні всякої справедливої згадки про людину, на яку впала вся вага відповідальности за програну війну, наказує нам думати, що Вільгельм II. при всіх своїх хибах людини і державного мужа, не був таким, яким його хотіли зробити ті, що в 1918 р. стали диктувати мир у Версаю. Про те багато ще колись скаже безпристрасна, спокійна й зрівноважена пані історія, що бачила вже стільки перемог і стільки упадків. Вона напевно інакше висловиться про Вільгельма II., як жидівський життєписець Людвіґ.

Вільгельм II. мав великі амбіції й великі ідеї, але не завсіди вдавалося йому їх здійснити. Його гаряча підтримка реалізації багдадської залізниці, його розуміння небезпеки Азії і його ради для Миколи II-го зайнятися більше азійською політикою — вказують на те, що він умів дивитися реально й ширше. Таксамо великою заслугою Вільгельма II. була розбудова німецької збройної сили й перш усього фльоти та розвиток німецької кольоніяльної політики. Одночасно розумів він також і вагу внутрішньої національної єдности й тому підтримував усі суспільні реформи, які ще колись почав великий канцлер, князь Бісмарк. Амбіцією Вільгельма II. було стати „цісарем робітників". Під оглядом соціяльного законодавства Німеччина з-перед світової війни стала найбільш поступовою державою на европейському суходолі. Це була повна протилежність тодішньої демократично-ліберальної французької республіки банкирів, що робітничі штрайки ломили військовою силою.

Нещастям Вільгельма II. була його самостійність. Через те було йому важко виконувати свою ролю конституційного монарха і ще важче було підібрати собі відповідних співробітників. Тут була причина його розриву з кн. Бісмарком, що створив німецьке цісарство і був одним із найбільших державних мужів Німеччини.

Як тепер Фірер, так колись і Вільгельм II. намагався зберегти европейський мир і тому він пробував порозумітися з Анґлією. Але це не вдалося, бо анґлійці не хотіли розвитку Німеччини й хотіли неподільно панувати над світом. Тоді Вільгельм II. старався зберегти мир за допомогою союзу з Австрією та Італією. Він також не хотів війни з Росією й тому так переконував Миколу II., щоби йшов на експанзію в Азії. Але сильніші від самодержця були Ізвольський і Сухомлінов та тому прийшло до війни з Росією, що спасла перед розгромом Францію й дала Америці можливість „помагати"...

Деякі наші спомини також звязані з особою покійного. У 1916 р. він відвідав воєнний фронт під Бережанами між Денисовом і Купчинцями. В 1917. р. Вільгельм II. з літака приглядався, як відділи його гвардії ішли до наступу над Серетом біля Тернополя. Крім того можна би ще неодно згадати: 1918 рік, Берлін, дипльоматичнополітичні візити, гостини, Бранденбурзькі Ворота...

Коли би Вільгельм II-ий не мав ніяких заслуг, то навіть тоді треба би було його згадати з пошаною як Гогенцолерна, як нащадка тієї родини, що впродовж кількох століть майже з нічого, з маленького князівства створила Прусію, яка почала обєднувати німецький нарід і тим самим дала підстави до його нинішнього відродження. Крім того його трагічна доля переможця, якого „перемогли" голодом і революційною пропаґандою, також зобовязує до мовчанки, застанови і пошани. мк.

—o—

Цікава зустріч

(Від нашого кореспондента)

Відень, у червні 1941.

Саме на першу половину червня припадають роковини чортківського бою, тієї найкращої сторінки в історії УГА. Цей переможний бій разом із т. зв. чортківською офензивою виявив велику вартість нашого вояка, що в тому критичному моменті, без муніції, без усіх потрібних боєприписів дав зі себе стільки снаги у тому протинаступі й так блискуче гнався за розбитим ворогом знад Серету аж поза Гнилу Липу.

Не завів тоді й провід. Всі старшини, вищі й нижчі, гідно додержували собі кроку, а імена деяких учасників тієї епопеї, як, напр., покійний полк. Шаманек, залишаться повсякчас записані золотими буквами в історії наших визвольних змагань.

Хай історики і стратеґи розмірковують значіння тієї дії. Я, як кожний українець, що згадує чортківську офензиву (а її спомин годі було відзначкувати в Польщі), підношу тільки бадьоріше голову, коли подумаю, чи почую про неї.

Саме нині мав я нагоду стрінутись з учасником тих боїв, тодішнім командантом УГА, з ґен. Олександром Грековим. Ґен. Греків не написав своїх спогадів і не друкував їх і загал тому мало знає про нього.

Сам він скромний. Молодецький своєю поставою, хоч із сивим волоссям на голові, привітно усміхнений і ввічливий до кожного. Я був зворушений, коли стиснув був ґенерала руку й коли за столом призначили мені місце праворуч нього. Ґен. Греків не курить, не пє, за столом було товаристо з молодших і старших, але швидко сконцентрувалося воно довкола його особи й якось так пішла розмова, що ґен. Греків почав оповідати про себе, а ми заслухалися. Це ж справді говорила історія.

Ґен. Олександер Греків походить зі старого українського роду з Чернигівщини, в якому була міцна українська традиція. Скінчивши старшинську школу для кінноти в Петрограді, командував уже в світовій війні другою дивізією армії ґен. Брусілова і був з нею в Галичині. Коли розвалився царат, ґен. Греків став відразу до диспозиції українського уряду, українізував свої частини і працював у міністерстві військових справ. Через партійні незгодини він мусів залишити Наддніпрянщину й переїхав у Галичину, до Станиславова, що був тоді столицею ЗОУНР.

А тепер найважніше. Ми всі затаюємо дух.

Під натиском свіжоприбулої з Франції армії ґен. Галлера, що, як відомо, була призначена кудиінде й тільки польська хитрість попхнула її проти галицької армії, почався відворот останньої з-під Львова. Не було муніції, технічного виряду, ніякої помочі. В тому положенні, що грозило катастрофою, диктатор Е. Петрушевич запропонував ґен. Грекову начальну команду. Ґен. Греків погодився, під умовою, що сам добере собі співробітників. Начальником ґен. штабу призначив ґен. Греків, тепер головний командант УГА, молодого полк. Любковіца, незвичайно спосібного стратеґа, який — до речі — не вмів ні слова по українськи й якого прикази мусіли перекладати. Армія відступала, врешті найшлася в кутку Чортків-Ягольниця. Тут вночі 8. на 9. липня 1919 р. вирішено проломом. Раховано на артилерію, яку УГА зберегла та яка мала дещо набоїв, значить більше — це хіба одинокий парадокс історії — як піхота. Вдосвіта 9. липня 1919 р. почався наступ під Ягольницею. Дух армії, що мала всього 11 тис. вояків та по кілька крісових набоїв на вояка, був такий, що поляки заломилися й пішли урозтіч.

Решту ми вже знаємо. Це не була протиофензива. Це був похід тріюмфу, в якім артилерія переганялася з піхотою у погоні за модерно озброєним ворогом. Побоєвища синіли від блакитних галлерських мундурів, тисячі добровольців голосилося до армії, що і для себе не мала муніції. Біла зброя і завзяття вирішували. Ще під Бережанами й Перемишлянами ворог скривавився у жахливому погромі.

Потім? Потім траґедія армії, що не має ніодного набою, траґедія, що закінчилася переходом за Збруч...

Ми заслухалися у спогад ґенерала, що ось цією рукою, яка лежить на столі, написав одну із світліших сторінок нашої історії.

В розмові, що йде опісля далі, ґен. Греків розказує нам, як він опинився на еміґрації в Румунії, а звідси у Відні, де прийшлося важко боротися із злиднями. Але й це якось минулося. Ґен. Греків уже 20 літ у Відні, в праці за хліб насущний зберіг він свою бадьорість, оптимізм та справді козацьку душу. Ось він жартує, відказуючи пані, що питає, чи не холодно йому від вікна: „Ні, пані — каже, — козакам ніколи не холодно...".

А нині йому вже 65 літ. Тепер завідує він великими городничими заведеннями за Віднем, вдосвіта встає і пізно вертається в хату. „Чи пишете спогади, пане ґенерале?". Усміхається. „Маю ще час" — каже. Але я знаю, що досі ніхто в тій справі до ґен. Грекова не звертався і комусь треба це хоч тепер зробити*).

Генерал Греків прощається. Завтра в нього будній день, а до хати далеко. А ми на прощання бажаємо йому дожити Великої Хвилини і просимо підписатись нам на карточках на спогад цього незабутнього вечора.

І ось у мене такий цінний підпис.

Анатоль Курдидик.

---

*) Перед війною вже була готова до друку в „Черв. Калині" праця про Чортківську офензиву на основі окремих дослідів та зізнань учасників, яка з цензурних оглядів не могла появитись. У тій праці приймав участь і полк. А. Бізанц, якого бриґада перша започаткувала цей наступ під Ягольницею. — **Ред.**

Ґеополітичні передумовини воєнних осягів

Хоч долю війни рішає тільки зброя, однак на її вислід мають також великий вплив і терени, на яких воєнні дії відбуваються. І цікою всіх великих полководців була вмілість вибрати для воєнної розгривки найдогідніші терени, використати всі можливості оборони й нападу, що їх дає даний терен. І в нашій історії маємо приклади такої орентації полководця в терені. Походи Сагайдачного на північ і полудне, походи на захід Богдана Хмельницького свідчать про блискучу теренову їхню орієнтацію. Коли сягнемо ще в давніші часи, то там зарисується величня постать Олега Віщого з його походами на Каспій і Царгород та постать Святослава Завойовника, великого лицаря.

Те, що колись було відоме, як інтуіційне вичуття лиш великим вождам і політикам, нині схоплено в рямки ґеополітики, науки про взаємовідношення ґеоґрафічного простору і людей, що на ньому живуть. Коли ми нині студіюємо блискучі німецькі походи, то мусить нас застановити незвичайна продуманість всіх німецьких воєнних дій під ґеополітичним оглядом. Опінія безстороннього ґеополітика про ці дії мусить бути лише одна: ґеніяльні!

Зачнім від польської кампанії. З погляду ґеополітика, війна була програною для Польщі вже перед її початком. Військове обсадження Словаччини Німеччиною і німецька Східня Прусія — це два грізні рамена, що з півдня й півночі — брали Польщу в залізні кліщі. Найдогіднішим до оборони є простий фронт. Отже, коли б польські стратеґи хоч дрібку орентувалися в ґеополітичній ситуації Польщі, то мусіли би відразу становища польської оборонної лінії поставити аж на Сяні, Віслі і Нарві. Можливо, що польські стратеґи в своїм засліпленню плянували обсадження Сх. Прусії, щоб цим усунути ґеополітичну свою загрозу. При відповідній військовій силі — це могло б удатися з огляду на окруження Прусії пол. територією. Але як вони уявляли собі усунення загрози з півдня? Як вони могли надіятися на скору допомогу Анґлії і Франції, коли один погляд на карту Европи повчить нас, що і віддаль і комунікаційні труднощі таку допомогу роблять зовсім недійсною.

Зате з німецького боку — самі блискучі ґеополітичні посунення. На півдні німецькі армії окружають Шлеськ одним раменем, виходячи з долини Вагу, через Бескид (найдогідніші в цьому місці просмики) на карпатське Підгіря і другим через північний Шлеськ. Таке саме використання ґеоґрафічних умовин на півночі і відрізання польських військ в поморськім коридорі — проломом зі заходу і сходу в долині Брди і Вотеці — Биґдоського Каналу. Далі удар з півночі із Прусії і другим раменем через Варту і далі вододілом Варти і Висли (туди йдуть дві залізничні лінії з Ліцманштату і Ченстохови і ліпші шляхи на Варшаву), клином ударом під Варшаву, що дало у висліді окруження польської армії в куті, що його творить Бзура з Вислою і окруження Варшави. Врешті перехід через Сян і Вислу (коло Сандомира) — це південне рамя і через Буг — північне рамя і нове замкнення решток польської армії. Невідомо, що тут більше подивляти, чи глибоке продумання цих операцій під ґеополітичним оглядом, чи блискуче військове переведення їх у життя.

Треба зазначити і те, що означення границі інтересів по Бузі і Сяні проникнене також ґеополітичною думкою, щоб цілий басен Висли — все тісніше звязаний зі заходом — припав Німеччині.

Дальші воєнні події виказують те саме: глибоке знання ґеополітичних взаємин ріжних країв. Зокрема треба підчеркнути незвичайну вагу обсадження Данії і Норвеґії. Коли б Анґлії вдалося всадовитися в Норвеґії — була б дуже поважна загроза для Німеччини. В першу чергу Нарвік — це ключ до залізних руд Швеції, а навіть до цілої Швеції. Були підстави думати, що вразі здобуття анґлійцями Нарвіку, війна поширилася б і на Швецію. Забезпека Німеччини з півночі через обсадження Норвеґії — це преважна, рішальна подія у цій війні. Не даромже сам Фірер назвав її найризиковнішою акцією цієї війни, а оборонцеві Нарвіку, ґен. Дітлеві надав перший залізний хрест з дубовим вінцем.

О. Г.

—о—

Уздовж Сяну

(РЕПОРТАЖ).

В поїзді, що прямує з лемківської столиці в напрямі словацької границі, сидять поруч із нами дві учительки. Обі вертаються з Сянока. Везуть із собою щомісячний приділ харчів, нафти, тощо. Ці приділи скромненькі, але вони радіють, що дістали бодай і те. З розмови цих учительок довідуємося про життя на селі. Буває різно. В деяких селах можна ще сяк-так жити і працювати, бо люди добрі, розуміють вагу й значіння школи, приносять учителеві іноді хліба, молока, бараболю, тощо. Та буває подекуди й погано. Щодо учителів то деякі працюють понад сили, інші знову „дезертирують". Але таких невитривалих мало.

Наші подорожні висідають у Команчі. Помагаємо їм вивантажитись із клунками. А клунків тих доволі. Хто вертається із Сянока не обійдеться без них. Треба ж якось на селі жити, давати собі раду. Учительство привозить так усе потрібне, між інш. і книжки для дітвори, для якої наші учителі присвятили свою працю, а то й здоровля. Це ті сірі герої будня. Бо завсіди основою тієї праці, що мала якісь висліди була саме ця праця щоденна, чорна, витривала та здебільша праця незнаних працівників.

Вони висіли, а ми їдемо далі. В Новім Лупкові треба декілька годин чекати. Є тут і один нібиресторан, до речі польський, бо в нас і тут недостача своїх людей, щоби хотіли чесно на своїй землі працювати, а навіть заробляти. З Лупкова далі, до чарівного гірського осередка Тісної їдемо вузькорейковою залізничкою вже по півночі. Німці називають цю залізничку „Карпатен-Експресс". Вона їде собі 14 км. за годину. Хоча поволі, але певно, так як і все тут у горах.

*

В Тісній, а опісля в Довжиці, пробуємо дістати підводу. Ходимо з хати до хати, всюди стукаємо і хоча вже шоста година, люди ще сплять. А тепер весна спізнилась і по селах праці багато! Ех, Лемківщино, сама ти винна своїй нужді!

Заходимо до поодиноких лемківських хиж. Дуже рідко де є тут долівка. Люди сплять по двоє-троє на одній постелі, в одній кімнаті 6—8 осіб. До того ще й кури з ними, часами й теля, порося та ягнята. Повітря, що ніж повис би...

Розшукуючи за підводою, розбудили ми майже ціле село. Говоримо з одним старим господарем, що був декілька років в Америці й добре там заробляв. Питаємо, чому там не залишився, а вернувся назад сюди, щоб бідувати? Е, пане, — каже господар — сумно було мені за оцею бідною землицею та старенькою хатиною. Не можемо ми жити без отих наших гір і ніхто з нас не хоче на чужині вмирати. І дійсно, ніхто так не любить своєї землі, як наш селянин-хлібороб. Він нарікає, бідує а часом навіть просто проклинає те життя, але своєю землицею, своєю хаткою понад усе дорожить. Він без своєї землі марніє, нидіє, вмирає. І в цьому наша сила. В цій любови до землі запорука нашої великої майбутности.

Ось ми і наближаємось уже до Сяну. Ще тут по одному боці річки Ветлина село Луг а по другому село Явірець. Школа для обох сіл одна. Перед війною і взагалі ще ніколи тут ніякої школи не було. Тепер учителюють в цих селах дві землячки. І тепер не вся дітвора ходить до школи, бо частина, очевидно — пасе худобу. Далі приходимо до села Завій, що ціле немов би приліпилося до узбіччя гори. Вже сонце високо, збираємось обідати. Селяни радо приносять молоко, яйця. З хлібом гірше. Вони радо оповідають нам про своє життя. І тут школи взагалі в історії ще не було. По розвалі Польщі прийшов був сюди наш учитель, та скоро відїхав і вже не вернувся. Село знову без школи. Діти дичіють, хоч є між ними і охочі до науки. Далі розповідають господарі, що підчас світової війни був у них фронт. На одній горі окопалася царська артилерія, на другій австрійська. Були випадки, що за один тільки день село переходило тричі з рук до рук: три рази за день під царем і три рази в Австрії..

Виходимо на гору за село де стояла російська артилерія. На самому верху гори розтаборились цигани. Як вони живуть?... Якось живуть. Трохи жебрають, трохи крадуть, лише інколи працюють. Не диво, що з Німеччини разом із жидами викидають також й циган.

З вершка гори видно Сян, як ветьсся поміж горами. Він тут неглибокий. У всіх селах, що лежать уздовж річки від Сянока через Беньову, Затварницю, Криве, Творильне, Райське — життєві умовини однакові. Люди тут дуже обережні, а ще більше цікаві, як звичайно над кордоном. Доріг майже нема, а де і є, то болото по коліна. Про ґіґієну на селах — краще не згадувати. Брак лікарів та взагалі інтелігенції, що хотіла би на селі працювати, село піднести. Просто чудо, що населення у тих умовинах якось живе та ще доволі здорове. Мало в котрому селі була взагалі колинебудь школа. Прим. в селі Творильне написати листа вмів тільки один господар і як він помер, то треба було їздити аж на друге село за таким, що вміє писати. Таке то було по всіх цих селах у горах. А тепер — хвалився один господар — його 8-річна донечка пише листи аж до Америки. Як всюди, так і тут, люди наукою і школою цікавляться. Треба тільки вміти підійти до них, заохотити, додати надії. І тепер зараз пізнати, де в селі працює якийсь ідейний учитель чи священик. Кращі там ґіґієнічні умовини, народ гарніший, цікавіший — є своя читальня, кооператива і т. д.

Ми повинні заєдно памятати, що наші села і наше майбутнє буде таке яким його зробимо, бо наша сила — лише в нас самих.

Юрій Таркович.

—о—

З голосів преси

Революція у воєнному ділі

Щойно два дні по упадку Крети почала увмістовлювати собі преса й усе англійське громадянство розміри нової воєнної поразки. Найбільше враження викликала критика австралійського воєнного кореспондента, яку англійська цензура допустила в „Таймсі" по двохденній забороні друку. На підставі штокгольмських інформацій реферує „Ноєс Вінер Тагблят" цю критику, що появилася в „Таймсі" під наголовком: „Революція у способах ведення війни".

„Згадані критичні статті переповідають на основі вражінь англійських старшин усі події, що сталися на Креті, і називають німецьку акцію „зразком найбільш всесторонньої тоталітарної, під кожним оглядом нової, безоглядної воєнної техніки, на яку тільки могли спромогтися німці". Далі пише „Таймс":

„Німецькі інвазійні методи виявились революційними. Їх перевели під стисло науковим кутом вкупі з геройською відвагою. Тут Німеччина вперше доказала, що вузька морська смуга не є ніякою перешкодою для інвазії, та що втримати повітряне володіння над тесним морським простором значить те саме, що заволодіти самим морем. Один рік триває вже змаг між морською та повітряною фльотою — читаємо у статті. Крета доказала, що панування на морі є дуже важливе, як це бачили врешті на прикладі в Дюнкірхені. Але Крета доказала ще більше, а саме, що фльота мусить опинитися у безвихідній ситуації, якщо одночасно не підтримує її заволодіння повітряним просторм".

Австралійський кореспондент заявляє далі, що в боях за Крету німецьке летунство здобуло тріюмф своєї всебічної спроможности. Кореспондент пише мало що не з захопленням про єдину в своєму роді співпрацю німецьких частин, що спустились на сушу, й німецьким летунством. Кожна німецька частина на острові мала подекуди свою власну ескадру бомбовиків, що допомагали їй у територіяльній акції. Вистарчило тільки передати радіовістку з суші, щоб негайно появилися бомбовці та почали бомбардувати англійські ключеві позиції на тому чи іншому секторі. Коли тільки пішим частинам було треба, прилітали ескадри бомбовиків у складі коло 200 машин, яким товаришило стільки ж стежних літаків. Ці ескадри скидали свій бомбовий вантаж не відразу, а відбували визначений курс, як, напр., автобус у місті, перелітаючи від одного кінця острову до другого. Три або чотири рази денно відбували ці бомбовці свій курс над островом. Щоб іще більше піднести досконалість німецьких інвазійних машин, як на суші, так і на морі, втримували німці постійні розвідчі лети над Кретою. Німецька організація та техніка нападу виявилися незрівнаними. Кожну стоянку британської протилетунської та сухопутньої оборони мали німці наперед докладно сфотографованими. Летунські налети на них відбувалися хвиля за хвилею, так довго, поки гармати цих стоянок не замовкали. Німецькі розвідчі літаки пролітали дуже високо, пильно стежили за боєвими операціями на суші й безупинно висилали свої спостереження радієм головній німецькій кватирі в Греції. Ніколи ще дотепер не знайшла радіотелеграфія такого широкого пристосування, як у боях за Крету, коли приходилося командуванню стежити з далекої віддалі за кожним рухом на суходолі. Між сухопутніми частинами та розвідчими літаками у повітрі існував постійний контакт. Кожний німецький командант на суходолі міг негайно викликати собі на допомогу ескадру бомбовиків, як тільки відчував потребу її підтримки. Він міг навіть запитувати в бомбовиків про позиції англійців і діставав негайну відповідь. Маємо до діла з тотальною війною, яку продемонстрували нам у майже неймовірній формі".

На запит: „А що буде далі?" — не має ніхто в Англії відваги відповісти, хоч усі загально стежать за новими небезпеками, що виринають у найближчому майбутньому. „Тепер мова про це, хто з обох сторін витягне науку із досвідів кретенської війни" — пише англійський часопис. — „Усе зводиться до того, чи англійське командування буде в силі своєчасно пристосуватися до тої небезпечної німецької інвазійної тактики. Військовий співробітник Ройтера домагається негайного захоплення Сирії. Французькі військові частини (де Голя — Ред.), що знаходяться в Палестині та Єгипті, мусять негайно машерувати до Вейруту й Дамаску під охороною британського летунства".

Інша надія, на яку тепер дуже покладаються в Англії, це сподівання, що „ген. Вейвел вже може дотепер настільки зміцнився, що могтиме почати офензиву на Лібію".

Усі ці міркування доказують, який величезний хаос панує в англійських колах щодо дальших воєнних можливостей. Німецьке летунство з своїми спадунами виявилося дуже недоцінюваною небезпекою, яка кожної хвилини може виринути також в інших точках англійських воєнних баз.

Гармати злітають на землю

Уся англійська преса не пише тепер ні про що інше, як тільки про страхітливі дні на Креті. З одного боку робить вона це тому, щоб виправдати компромітацію англійського командування, з другого, щоб звернути ще більшу увагу цілого англьосаського загалу на можливості німецької повітряної небезпеки.

„Фелькішер Беобахтер" передає звідомлення англійського кореспондента Варда, який у найбільш гарячі боєві дні перебував на Креті.

„Вард оповідає, що затримався в столиці Крети Кандії, щоб придивлятися до акції німецького летунства. Він твердить, що у цій акції можна було бачити всі типи німецьких літаків, які всецідо опановували повітряний простір над Кретою. Вони спричинили те, що перебування в місті було просто неможливим. Німці трималися усе одної тої самої тактики, а саме: наперед скидали бомби, а потім спускали хмари спадунів, не даючи оборонцям часу вийти із сховищ.

Ледви тільки спадуни опинилися на землі, вже вслід за ними спливали з неба гармати й мерзери, що давало можливість німцям негайно розпочинати акцію. Тому, що затримуватись далі у місті було неможливо, англійці відійшли в окопці, але це було ще гірше для них. Вони довідалися, що це значить боронитися від повітряних налетів на відкритих теренах. Німецькі стрімкопадники кидали свої бомби з подивугідною докладністю, міряючи головно у військові обєкти. Вони стріляли також із своїх скорострілів у маршеві кольони.

„Ми заховалися під розквітлими кущами рододендрона, який там росте у великій кількості, — кінчає кореспондент. — Ніколи вже більше в житті не зможу спокійно дивитися на кущі рододендрона, щоб водночас не згадати про Крету".

БЕРЛІН ПРО ЗУСТРІЧ НА БРЕННЕРІ

БЕРЛІН, 6. 6. — Зустріч канцлера Гітлера з Мусолінієм на Бреннері — це з природи річі головний осередок розмов і міркувань у місцевих і закордонних політичних колах. Подібно, як уже з приводу попередніх зустрічей обох заприязнених державних мужів великодержав оси, так і цим разом до прилюдного відома не дісталося нічого суттєвого про обговорювані справи. В Берліні підкреслюють, що приязна розмова тривала кілька годин. Відомо, що оба державні мужі зустрічаються звичайно після великих подій, як і перед такими подіями, щоб зробити перегляд минулих подій та обговорити майбутні. Зустріч канц. Гітлера з Мусолінієм стоїть, як усі попередні, під знаком абсолютної тайни, що ґарантує політичні й військові успіхи оси.

—o—

РУЗВЕЛТ ХОЧЕ СПРОВОКУВАТИ ВІЙНУ

БЕРЛІН, 6. 6. — Два американські журналісти Елсоп і Китнер дуже переконливо зясували в щоденнику „Уошинґтон Пост" труднощі, яких Рузвелт не встиг побороти на шляху своїх змагань до війни. Американські журналісти кажуть, що для Рузвелта це ясно, що без допомоги Злучених Держав Німеччину годі побороти. Тому, на думку Рузвелта, вона мусіла б прийти якнайскоріше. Але одночасно Рузвелт дуже добре розуміє, що далеко не все американське громадянство бажає собі війни. Крім того Рузвелт також свідомий і того, що він не може цілковито злегковажити тих усіх обіцянок, котрі він поробив підчас виборчої боротьби. Як це загально відомо, Рузвелт тоді впевняв на всі можливі способи, що він за всяку ціну не допустить до того, щоб Злучені Держави втягнули до війни. Врешті Рузвелт дуже добре памятає також і те, що без дозволу парляменту він не в силі почати ніяких безпосередніх воєнних дій.

До тих міркувань американських журналістів треба додати, що Рузвелт готовий на все, щоб тільки спричинити війну. Тому, що вона до нього не приходить, він вганяється за нею і намагається в якийсь спосіб підкинути вогонь під бочку з порохом. Його єдина надія — якийсь інцидент з німцями. Він поробив уже всі можливі приготування, щоб узяти участь у битві на Атлянтику і тепер уже тільки чекає, що від німців впаде перший стріл.

НЕЗВИЧАЙНА РАДА МІНІСТРІВ У ВІШІ

ВІШІ, 6. 6. — Відбулося тут надзвичайне засідання ради міністрів. Про вагу цього засідання свідчить факт, що в ньому брали участь усі міністри й державні секретарі, під проводом марш. Петена. Рада міністрів увесь час займалася обширним експозе ґен. Вейґана про можливість оборони французьких кольоній та поборювання прихильників де Ґоля. Всі учасники ради міністрів зобовязані зберігати повну мовчанку. Кілька міністрів заявило, що на раді міністрів сильне враження викликали незвичайна енергія, з якою ґен. Вейґан підкреслив, що уряд зможе оборонити свої кольонії.

Як спадуни здобували Крету

Нашій ескадрилі винищувачів — пише один нім. кореспондент, — що вже в минулих днях визначилася безнастанними сміливими атаками на летунські майдани на Креті, припало нині завдання берегти безчисленну кількість транспортових літаків, крити десант відділів спадунів, та — як зайде потреба — взяти участь у надземній боротьбі.

Слова команданта до провідників поодиноких груп були короткі і стислі. Велика карта острова, докладні знимки з повітря та останні вістки про військове положення влекшують командантові обговорювання завдань. Зрештою майже кожний летун, а тим більше провідник групи, знає дорогу на Крету вже з власного досвіду, так що й не багато слів треба витрачати на вияснення.

Наші сріблистосталеві птахи піднеслися і повернули в напрямі на південь. Минаємо малі грецькі села, руїни замків і святинь, що говорять про велике минуле Греції, оливні поля та верхів'я гір і опинюємося над морем. Вкінці по довгих-довгих мінутах виринає на горизонті знову земля, що її залога нашого літака поздоровляє глибоким віддихом цікавости.

Це Крета, що її могутні гори наче грізні твердині вистрілюють своїми верхами в хмари.

Вид масиву скал, що виростають з моря, ділає не менш фантастично як і цілі сотні всякого типу літаків, що вже в тій хвилині були в очайдушній акції над островом.

А сотні транспортових літаків Ю 52 в безконечній черзі надлітали до тої сірої точки серед безкрайого моря та висипали літаючу армію, що мала вигнати англійців і з тої останньої криївки, яку вони по війні на Балканах ще задержали.

Ми швидко дігнали „Ю"-сів, перелітаємо понад і побіч них, все на сторожі проти ворожих ловецьких літаків, що ймовірно схочуть перешкодити в акції німецьких спадунів.

Але не видно на цілому небозводі ніде ні одного Герикена, ні одного Спитфайра. Невже ж їм вже так скоро не стало відваги? Або може їх наші летуни вже так здесяткували, що вони не мають уже сили виступити проти фаланґи німецьких відділів? Або може вони вже зробили „успішний відворот" до Єгипту?

На ці питання не можемо хвилево дати відповіди, — у всякому разі ворожих літаків не видно.

Але те, що занедбали ворожі ловецькі літаки намагається з подвійною силою надолужити протилетунська артилерія. Вона перед німецькими літаками творить одну велику вогненну стіну. Та з хвилиною, як до неї наближаються транспортові літаки, падуть на неї нагло й дослівно з неба німецькі винищувачі, так що вже по першій атаці більшість ворожих гармат мовчить, а „Ю" мають вільну дорогу до місця призначення.

Одна машина в тій атаці дістає важкий поцілунок і мусить осісти на летунському майдані, на якому в безпосередній віддалі вже є відділи німецьких спадунів.

Подвиги „старої пані Ю" — як жартують собі летуни не без укритої нотки поваги й подиву з транспортового літака „Ю 52", досягнули в тому дні вдається свойого вершка. Щораз новими хвилями вони викидають відділ спадунів за відділом.

Це направду зворушливий образ, як двері „старої пані" відчиняються і з неї в безпосередніх відступах вискакує в глибину вояк за вояком. За хвилину — сотні легкопадів, гойдаючись спадають повільно до землі. Пізніше виглядає це, наче б хто землю покропив цятками білої фарби.

Можемо згори докладно стежити, як спадуни негайно, як тільки почують землю під ногами, збираються в ґрупи та як пізніше точно по уложеному завчасу пляні починають акцію проти ворожих становищ і баз. У просторі, що його ми охороняємо, вони мають завдання здобути й обсадити летунський майдан. Величезна кількість спадунів лежить уже довкруги майдану й до них долучуються все нові й нові. Західня частина майдану вже, здається, в німецьких руках, тоді як на східній ворог окопався й розпучливо бороняться. На дорогах видно вже більші відділи спадунів. В низькому леті минаємо батави, що порушаються в східньому напрямі.

Наш „Бруно" тягне знову вгору й ми бачимо ще один терен бою, також засипаний нашими спадунами. Вони вже бравурною атакою здобули особливо важні позиції. Одну шопу, що в ній окопався ворог, наші стрільці вже обійшли та січуть її зі скорострілів. Про вислід бою не може вже бути ніякого сумніву.

В міжчасі ми знову піднеслися на 2000 метрів. Тоді, як наші спадуни здобувають на землі становище за становищем, ми стоїмо на сторожі проти несподіванок з повітря.

Під нами мрякою окутана боротьба на життя і смерть, а перед нами вдолині сріблиста синява моря, якої чиста поверхня вкрита тут і там товстими плямами нафти й оливи: свідками багатьох корабельних трагедій, що тут в останніх тижнях відігралися під градом німецьких бомб.

Де ще уцілів якийсь ворож. корабель, там мають роботу наші „Штука". Заточуємо коло в нашому просторі — а „Ю"-си безнастанно і без перерви підлітають...

ГОСТРІ ЗАСОБИ ПРОТИ СПЕКУЛЯНТІВ У РУМУНІЇ

БУКАРЕШТ, 7. 6. — Румунське міністерство внутрішніх справ повідомляє, що в Румунії потайки зарізали 13.000 волів і спекулянтським способом розпродали 16.000 ваґонів збіжжя. Урядова заява кінчається загрозою, що за спекуляцію харчами каратимуть смертю.

ПРОЦЕС ПРОТИ ГОРІЇ СІМИ

БУКАРЕШТ, 7. 6. — У четвер перед полуднем почався перед букарештенським військовим судом процес проти колишнього заступника голови уряду і провідника леґіону Горії Сіми та декількох його підвладних, між якими є також і б. румунський посол у Берліні Ґреціяну. Більшість обвинувачених, між ними також і Горія Сіма, не явилася перед судом. Обвинувачених обороняє майже 20 адвокатів. Між ними є колишній міністер освіти Раду Будішяну та Лізетта Джордію, яка вже від літ виступала оборонцем на процесах проти леґіонарів. Перша передполуднева розправа була присвячена різним формальностям. Між приявними обвинуваченими є два колишні міністри — мін. внутрішніх справ ґен. Петровіческу і мін. закорд. справ Стурдза.

ВЕЛИКІ ВТРАТИ АВСТРАЛІЙЦІВ НА КРЕТІ

ШТОКГОЛЬМ, 7. 6. — З австралійських та новозеляндських джерел подають, що австралійські та новозеляндські відділи втратили на Креті 64 процентів їхніх особистих складів. Як з того виходить, тільки кожний третій вояк зумів вийти живим з боїв на Креті.

БОЛГАРСЬКИЙ ПОСОЛ У ЗАГРЕБІ.

СОФІЯ, 6. 6. — Директор пресового бюра, міністер Йордан Мечкаров, іменований послом Болгарії в Загребі. Директором пресового бюра іменований д-р Олександер Николаєв. Болгарським представником у Братиславі іменований Йордан Стратев.

СОВІТИ ВІДМОВИЛИ ПРАВА ПОБУТУ АНГЛІЙСЬКОМУ ЖУРНАЛІСТОВІ.

МОСКВА, 6. 6. — У Москві повідомили урядово, що комісаріят внутрішніх справ заборонив перебувати в Совітському Союзі представникові англійського щоденника „Нюс Кроникл" — Джонові Скотсові. Одночасно подали, що причиною цього стали безперервні тенденційні звіти Скотса в його щоденнику.

РУМУНСЬКІ СТУДЕНТИ ПЕРЕД СУДОМ.

БУКАРЕШТ, 6. 6. — Букарештенський військовий суд покарав одного студента й одного ґімназиста карою 15 літ примусових робіт, одного студента засудили на 12 літ примусових робіт, одного на 10, одного на 8, двох на 7, і одного на 5 літ примусових робіт. Крім того двох студентів покарали 21-літньою вязницею. Всі засуджені демонстрували в університеті співом леґіонарських пісень.

ПОХОРОН ВІЛЬГЕЛЬМА II.

ДОРН, 6. 7. — Колишнього німецького цісаря, Вільгельма II-го, відповідно до його побажання, похоронять у Дорні. Похорон відбудеться в понеділок.

АНҐЛІЯ ДОМАГАЄТЬСЯ РОЗЗБРОЄННЯ ЄГИПЕТСЬКОЇ АРМІЇ.

ЖЕНЕВА, 7. 6. — Як подають із Бейруту, анґлійська влада домагається від єгипетського уряду роззброєння єгипетської армії, звільнення кількох вищих старшин, контролі над поліцією та допомоги Єгипту в будові нових укріплень.

— РУМУНСЬКИЙ Національний Банк признав для переведення весняних робіт, зокрема для розбудови управи винограду, додатково 300 мільйонів леїв кредиту.

Вістки зі світу

Фельдмаршал Ліст дякує болгарам

СОФІЯ, 6. 6. — Генерал-фельдмаршал Ліст звернувся зі спеціяльним письмом до болгарського міністра внутрішніх справ Грабовського, в якому висловив свою особисту подяку за дарунки й уважливість болгарського населення до німецьких вояків. Фельдмаршал Ліст виразно зазначив, що німецька армія з пошаною збереже спомини про віднову братерства зброї між обома народами.

Успіхи німецьких підводних човнів

БЕРЛІН, 6. 6. — **Головне Командування Німецьких Збройних Сил** подає:

Німецькі підводні човни, що діють на північному й середньому **Атлянтику**, затопили ворожі торговельні кораблі загальної місткости **24.000 тон.** Біля побережжя Англії стежні човни заатакували фльотилю легких англійських воєнних кораблів і у сміливому випаді затопили зпоміж них один помічний боєвий корабель, місткости біля 6.000 тон, що плив під охороною численних нищильників. Протинаступ ворожих нищильників був безуспішний.

Минулої ночі летунство бомбардувало важні військові обєкти на терені середньої й південної **Англії.** Особливо успішні були атаки на промислові заведення в **Бірмінгемі** та на портові обєкти в **Четемі.**

Вдень обкинено успішно бомбами летовище **Вік** на східньому побережжі Шотляндії. Підчас одної з атак на одну фабрику в **Північній Шотляндії** влучними поцілами знищено фабричну галю.

Число полонених і кількість воєнної здобичі на **Креті** постійно зростає.

В **Північній Африці** батерії артилерії німецького африканського корпусу взяли під успішний вогонь ворожі скупчення таборів під **Тобруком** і кілька англійських вантажних кораблів у пристані. На відтинку фронту **Солюму** здержано удар ворожої штурмової батави. Німецька протилетунська артилерія й ловецькі літаки відбили 2. ц. м. англійські атаки на одне з летовищ під **Тобруком** та знищили при тому 5 ворожих літаків.

Ворог намагався вчора пополудні й вечором надармо налетіти на зайняті терени. При цій нагоді дійшло до численних повітряних боїв. Зістрілено 6 ворожих літаків. Тільки один ворожий літак дістався над терен провінції Шлезвік-Гольштин. Вночі ворог не налітав ні на терени Великонімеччини, ні на зайняті терени.

—o—

Американська фльота також не поможе

БЕРЛІН, 6. 6. — З англійської й американської сторони приходять вісті про їх велике заклопотання дотеперішніми неуспіхами. Вони надіялися, що прийде до остаточної розправи на Атлянтику. Вся надія Англії була на фльоті Злучених Держав, яка повинна була приплисти зараз на атлянтійські води й вирішити перемогу. Тимчасом усі ті надії розплилися. Шінвел, член робітничої партії, заявив на зібранні цієї партії, що втроє більша втрата кораблів, ніж можливість будови в тому самому часі, є дуже поважною загрозою, якої не можна недоцінювати. Шінвел кликав на зборах у патосі: „Кораблів, кораблів і ще раз кораблів!"

Усі ті вістки, поширені в Англії, викликують пригноблення. До того ще всі живуть під враженням катастрофи на Креті, усі бачать, що фльота не всилі встоятися перед літаками. А ті думки про перехід панування німецької повітряної фльоти над англійською морською фльотою наганяють жах у Англії.

Бомбардування Ґібральтару

РИМ, 7. 6. — **Головне Командування Італійської Армії** подає:

Вночі з 5. на 6. ц. м. італійське летунство бомбардувало твердиню **Ґібральтар** і летовища **Галь Фар** і **Мікабба на Мальті.** Одна з італійських торпедівок затопила ворожий підводний човен у середній частині Середземного моря.

Вночі з 4. на 5. ц. м. ворожі літаки обкидали бомбами острів **Родос.**

В Північній Африці відперто ворожий **випад на відтинку фронту Солюм.** Італійська артилерія обстрілювала ворожі кораблі у пристані в **Тобруці.**

Летунство знову бомбардувало оборонні обєкти **Тобрука.** Ловецькі літаки зістрілили один літак типу Герикен. Ворожі літаки обкидали бомбами **Бенгазі** й **Дерну.** Біля **Бардії** забрано в полон ґрупу англійських вояків зі старшиною, що моторовим кораблем втекла з острова Крети.

У **Східній Африці** артилерія обстрілювала італійські становища здовж ріки **Омо** на відтинку Абальті, та без успіху.

Рузвелт змагає до диктатури

НЮ-ЙОРК, 6. 6. — Велитенське враження викликали в колах конгресу проекти, що їх склав у понеділок департамент війни. Ці проекти передбачують повновласті для президента, конфіскувати приватне майно на час тривання надзвичайних обставин. Цей **проект** стрінувся з загальною нехіттю, при чому стверджується, що ця тенденція поширити уповноваження президента — це нечуване нарушення прав до приватної власности громадян Злучених Держав і удар для демократичної конституції Злучених Держав, що в її обороні буцім то бореться. Сенатори й посли, запитані про думку в справі цього проекту, висловили одноголосно своє найвище здивування з приводу цього несподіваного замаху Білого Дому. Конгресові кола не криються із зростаючою опозицією проти амбіцій президента Рузвелта, збільшувати уповноваження, що межують з диктатурою. З найгострішою критикою виступив демократичний сенатор Вілер. Він заявив, що поширення управнень, як цього бажає Білий Дім, у напрямі контролі над цілим приватним майном громадян Злучених Держав — є нічим неумотивоване та переступає навіть владу канц. Гітлера й Мусолінія. Такі розпорядки — це безпосередня загроза кожного поодинокого громадянина Злучених Держав.

Загальна опінія висловлюється про цей новий проект, що громадянство Злучених Держав мусить відчувати як нечувану образу — поведінку Білого Дому до громадян Злучених Держав. Цей проект — це поличник для основ демократії, тієї демократії, що в її обороні закликається до найбільших жертв.

—o—

АНГЛІЙСЬКА ПРИЛЮДНА ОПІНІЯ ДОМАГАЄТЬСЯ НАСТУПУ НА СИРІЮ.

НЮ-ЙОРК, 6. 6. — Американська **пресова агенція Юнайтед Прес довідується з Лондону, що англійці щораз більше домагаються, щоби уряд негайно почав наступати на Сирію,** поки ще німці зможуть загрожувати британським становищам на Близькому Сході. З усіх усюдів можна почути в Лондоні домагання, щоби британські військові сили на Близькому Сході виявили свою ударну силу та перевели такі операції, які протиставилися би німецьким офензивним намірам. У Лондоні думають, що англійці вже в найближчих днях почнуть похід на Сирію.

—o—

ВІЙСЬКОВІ НАРАДИ В ТОКІО

ТОКІО, 6. 6. — В японській столиці відбулися дуже важні військові наради. Наперед відбулося засідання т. зв. конференції звязку, в якій узяли участь члени уряду та команданти армії і фльоти. Після тієї конференції міністр війни Тойо склав звіт японському цісареві. Далі голова японського уряду Матсуока відбув довші розмови з начальниками відділів у міністерстві війни — генерал-майором Муто та контрадміралом Окою. На засіданні уряду склали також звіт бюра для китайських справ.

—o—

ДАЛЬШЕ ЗМІЦНЕННЯ АЗОРІВ.

ЛІСАБОН, 6. 6. — Портуґальські летунські й стежні військові відділи покинули на кораблі „Міранделя" столицю Портуґалії. Вони виїхали зміцнити портуґальські залоги на Азорах. На кораблі є багато воєнного матеріялу й літаків. Упродовж червня на Азори, Зелений Ріг і до Портуґальської Африки виїдуть відділи піхоти, щоби таким чином зміцнити тамошні залоги.

—o—

ПРОТЕСТ ПОРТУҐАЛІЇ З ПРИВОДУ ПРОМОВИ РУЗВЕЛТА

ЛІСАБОН, 6. 6. — У звязку з заявою Рузвелта в часі його промови, премієр портуґальського уряду Салязар вніс протест в Уошинґтоні проти виступів Рузвелта, що торкалися Азорів і островів Зеленого Рога. Цей протест був удержаний у незвичайно гострій формі.

—o—

БЕРЛІН ПРО ПЕРЕМИРЯ МІЖ АНГЛІЄЮ ТА ІРАКОМ

БЕРЛІН, 7. 6. — У Берліні не думають, щоби після перемиря між Англією та залежним від неї іракським урядом національні сили Іраку припинили свою боротьбу з Великою Британією. Таке переконання загально панує в тутешніх політичних кругах. При тій нагоді в Берліні звертають увагу, що ті елементи, які підписали порозуміння, не мають нічого спільного з іракськими національними кругами.

—o—

ЖАЛОБА В ШВЕЦІЇ

ШТОКГОЛЬМ, 7. 6. — Шведська **Телеграфічна Агенція** повідомила, що на шведському королівському дворі ввели жалобу з приводу смерти цісаря **Вільгельма II-го.** До 7. ц. м.носитимуть жалобу III-го ступня, від 8—11. ц. м. четвертого ступня.

—o—

БАРДОШІ У ПАПИ

ВАТИКАН, 7. 6. — У четвер у полудне голова мадярського уряду Бардоші відвідав Папу Пія XII-го, який його прийняв на приватній авдієнції. Мадярського премієра супроводив мадярський посол при Ватикані. Зустріч Бардошія з Папою відбулася в приватній бібліотеці Пія XII-го. Опісля Бардоші, який є також мадярським міністром закорд. справ, відвідав державного секретаря, кардинала Маліоне. Пополудні державний секретар Маліоне відвідав Бардошія в мадярському посольстві.

—o—

Звільнення ґен. Вейвела

РИМ, 6. 6. — Згідно з італійськими повідомленнями ґенерал Вейвел уступив зі становища головного команданта англійської армії на Близькому Сході. Його наслідником став ґен. сер Джемс Корнвол. Передтим звільнили вже маршала летунства Лонгмора, що проводив британськими летунськими силами на Близькому Сході.

В Лондоні домагаються, щоб уступив також і командант англійської фльоти у східній частині Середземного моря сер Ендрю Бравн Канинґен. Ґен. Вейвел має затримати командування британськими силами на єгипетській границі, в районі Солюму й Тобруку.

——o——

Англія не видержить сама

УОШИНҐТОН, 6. 6. — Віліям Симс, референт заграничної політики в американському „Ню-Йорк Ворлд Телеґрам" пише, що посол Джон Венент сповістив президента Рузвелта про те, що Англія рішуче не зможе сама опертися Німеччині до 1942 року. Подробиці звідомлення Венента — пише Симс далі — невідомі загалові. Але загально відомо, що Венент привіз від Черчіля Рузвелтові грізне „СОС". Другі джерела подають, що Черчіль просить, щоби Злучені Держави приступили зараз без відкладання до інтервенції на морі, бо у противному випадку Англія буде примушена до мирових переговорів.

Англію занепокоїло між іншим зменшення продукції воєнних літаків у Злучених Державах у травні (у квітні продуковано 1.427, а в травні вже тільки 1.300) з недостачі алюмінію. На те зменшення зареаґував демократичний сенатор Бирд на засіданні комісії, стверджуючи, що з тих 1.300 літаків у травні збудовано тільки 600 воєнних літаків, а решту назвав шкільними.

Олександрія під бомбами

БЕРЛІН, 7. 6. — Головне Командування Німецьких Збройних Сил подає:

Німецьке летунство продовжувало успішну боротьбу з британськими довозовими кораблями. Останньої ночі боєві літаки, що діють поблизу східнього побережжя Шкотії, затопили три ворожі торговельні кораблі загальної містоти 15.800 тон та поважно ушкодили 4 дальші великі торговельні кораблі, що їхали в сильно забезпеченому ворожому конвою.

У районі Середземного моря ескадри німецького летунства перевели незвичайно вдатний налет на базу британської фльоти в Олександрії. Німецькі бомби, що впали біля британських збірників ропи, спричинили величезну пожежу. Залоги німецьких літаків приглядалися до неї ще довго після відлету.

В Північній Африці німецько - італійська артилерія обстрілювала з добрим вислідом становища англійської артилерії, склади муніції та водопроводи під Тобруком.

Як вдень, так і вночі не було ніяких ворожих дій над Німеччиною.

Вафдисти жадають нових виборів

ШТОКГОЛЬМ, 6. 6. — В Єгипті зголосив уряд свою димісію. Це викликало в Англії велике обурення й клопоти, бо цей факт викликав у цілому Єгипті причину до публичних виступів тих ґруп, що невдоволені з англійськ. режиму. Головна партія вафдистів і прихильників Сааді Паші дає багато клопотів. Між іншим, ці ґрупи заявилися проти співучасти в творенні нового уряду, а видвигають жадання народнього голосування, бо теперішнє парляментарне заступництво народу зовсім не відповідає його бажанням. Дотеперішні міністри не звертали уваги на ці домагання, а йшли по лінії англійських інтересів. Після зголошення їх димісії король взявся створити кабінет національного обєднання, але на попередній політичній лінії. Це діло доручив він Гуссейнові Серрі Паші. Представник вафдистів Маґер Паша дав на це свою згоду, але під умовою, що зараз розпишуться нові вибори. Він переконаний, що ці вибори дадуть вислів невдоволенню із дотеперішньої англійської поведінки в Єгипті. Король уже згоджується на переведення виборів.

Бої в Абисинії

РИМ, 6. 6. — Головне Командування Італійської Армії подає:

В Північній Африці вогонь італійської артилерії спричинив поважні шкоди серед оборонних обєктів у Тобруці. Італійські літаки знову бомбардували кораблі й уладження тієї бази.

Вночі з 3. на 4. ц. м. ворожі літаки бомбардували острів Родос на Еґейському морі та спричинили деякі шкоди.

На терені Східньої Африки, в районі Ґалля й Сідамо, завдяки спільним зусиллям двох італійських батав, примушено до втечі ворожі частини. Чергова атака італійських кольоніяльних частин спричинила болючі втрати серед вояків полку „Ніґерія". Ловецькі літаки зістрілили один апарат типу Герикен. Другий ворожий літак зістрілено скорострілом.

——o——

Англія далі випродується

ШТОКГОЛЬМ, 6. 6. — Шведський щоденник „Афтонблядет" помістив повідомлення про те, що Злучені Держави купують нафтові поля в Моссулю. Одночасно згаданий щоденник подав подробиці англійсько-американських переговорів у справі купна тих теренів та згадав про їх велике політичне значіння. Кореспондент „Афтонблядет" у Царгороді зазначує, що ті переговори між Америкою та Великою Британією є наслідком недавнього рішення, на якого підставі нафтове товариство Барейн-Оіл-Кампені переходить від англійців до американців.

80.000 людей працює над відбудовою знищених будинків

ШТОКГОЛЬМ, 6. 6. — Англійська пресова служба повідомила, що згідно із словами англійського міністра Бровна, сьогодні 80.000 робітників працює над направою будинків, знищених діями летунства. Приватна власність у Лондоні потерпіла два рази більше, як у решті краю. Як приклад знищення Бровн навів одно передмістя Лондону, яке особливо дошкульно потерпіло внаслідок летунських атак. Із 49.000 будинків цього передмістя, 3.423 взагалі не надається до ремонту, 19.240 будинків ще можна відбудувати, при тім 5.000 домів вимагає основного ремонту. Минулого тижня начислили в Лондоні 30.000 камяниць, що вимагають ремонту.

СТАНОВИЩЕ НІМЕЧЧИНИ В СПРАВІ АНГЛІЙСЬКОГО НАСТУПУ НА СИРІЮ.

БЕРЛІН, 6. 6. — У звязку з питанням про те, яке становище займе Німеччина на випадок англійського походу на Сирію, берлінські політичні круги зазначують, що це є справа виключно Франції та Англії. Теоретично годі передбачити заздалегідь, яке становище мусітиме зайняти Німеччина, якщо розходиться про відносини, які її вяжуть із Францією, але це є проблема, яку можна розвязати практично. При тій нагоді звертають увагу на недвозначні заяви голови французької держави маршала Петена та його заступника й міністра закордонних справ Дарляна, що Франція всюди боронитиме свої територіяльні володіння. У Берліні кажуть, що Німеччина готова признати це національне право Франції.

——o——

ЕВАКУАЦІЯ ОЛЕКСАНДРІЇ.

ДАМАСК, 6. 6. —Бомбова атака німецьких літаків на Олександрію скріпила зденервування англійської військової влади. Вночі з 4. на 5. червня почали евакуувати англійську кольонію з таким поспіхом, що можна би це назвати втечею. Англійські родини виїхали вглиб Єгипту.

——o——

ЗЕМЛЕТРУС У ТУРЕЧЧИНІ.

ЦАРГОРОД, 7. 6. — Землетрус в Анатолії в околиці Муґлі спричинив значні шкоди в будинках. Померли 3 особи, було 8 ранених. В околичних селах завалилося 523 будинків, 539 було ушкоджених. Мешканці тих сіл ночують під шатрами.

——o——

ЯПОНСЬКІ КАРНІ ЕКСПЕДИЦІЇ НА ОСТРОВІ ГАЙНАН.

ШАНҐАЙ, 6. 6. — Японські військові відділи, котрі перебувають на острові Гайнан, перевели в травні 121 карних експедицій. Китайці втратили тоді 884 вбитих і 158 полонених. Між вбитими були різні визначні комуністичні провідники. В полон попали також три команданти китайських партизантських відділів. Одночасно японці захопили багато зброї всякого роду.

ЛЕТУНСЬКИЙ НАПАД НА ОЛЕКСАНДРІЮ.

КАЇРО, 6. 6. — Райтер повідомляє з Каїра, що вночі на четвер був налет на Олександрію. Вбито понад 100 осіб.

——o——

АНҐЛІЙЦІ ГУРТУЮТЬ ВІЙСЬКА У ПАЛЕСТИНІ

РИМ, 7. 6. — Англійські частини, призначені на палестинсько-сирійській границі для нищення арабських повстанчих ґруп з Сирії й виловлювання пачкованої зброї що раз численніші. Часопис „Мондо Арабо" подає, що в північній Палестині вже скупчили велику кількість англійських військ. В арабських кругах поширюється переконання, що ґенерал Вілзон плянує напад на Сирію. Концентраційним місцем для цього є Гайфа, 30 км. від сирійської границі. Її англійські війська просто залили. В усіх містах Палестини скріплено охоронні протилетунські засоби.

——o——

УНЕВАЖНЕННЯ ЗМІН ЖИДІВСЬКИХ ПРІЗВИЩ.

ЗАГРЕБ, 6. 6. — У звязку з загальною акцією в справі розвязки жидівського питання в Хорватії, появився новий наказ, силою якого всі зміни жидівських прізвищ, переведені після 1. XII. 1918 р. признані неважними. Мають змінити також і назви жидівських підприємств. Крім того вони мусять бути виразно означені як жидівські підприємства. Одночасно заборонили жидам вживати псевдонімів.

——o——

Хто руйнує світове господарство

Намагання Німеччини завсіди — як це виказує хоч би останній, не ратифікований вже договір з Югославією — було: не поширювати війни, замирити Балкани. Народні господарства балканських держав мали без усяких зовнішніх перешкод працювати, продукувати товари та вимінювати їх з Німеччиною. Натомість Англія змагала: якщо вже не вдасться створити там на Балканах фронту проти Німеччини, тоді вже хай щонайменше довести там до знищення господарського життя. Побіч своєрідного мистецтва в „успішних відворотах", Англія осягнула в міжчасі й мистецтво саме в руйнуванні світового господарства. З тими двома рекордами ввійде Англія напевно в історію теперішньої війни. Греція під тим оглядом мала змогу англійців дійсно основно пізнати. „Ню-Йорк Геральд Трібюн" писав, що Балкан коштував німцям багато людей і матеріялу, а тепер повний хаосу та людської ненависти. Як іде про ненависть, то американська ґазета має імовірно рацію, але у всякому разі вона грубо помиляється на чию адресу та ненависть звернена, бо вона від Загребу до Атен напевно не спрямована проти Німеччини, тільки проти Англії.

Мотто „руїна господарського життя" тяжить нині і над цілим світовим господарством. Його руйнує англійська війна. Англія поволі веде господ. війну, що стала її властивістю і спеціяльністю, та хотіла б поширити її на всі краї світу. Всі давніші господарські получення між поодинокими краями, які вели через море, сьогодні вже в більшій або меншій мірі зірвані. Виміна дібр у світі здержана: зібраного збіжжя не можна продати — а це якраз добрий матеріял для кризи по війні. Англія не тільки сама тратить одну господарську позицію за другою, але й хоче потягнути за собою в господарську пропасть і цілий світ. Вона, мабуть, думає, що в товаристві і смерть не страшна. Британські воєнні вимоги, американський закон про допомогу Англії та щораз більший брак корабельного тонажу революціонують цілу світову торгівлю та господарську будову великих аграрних країв. Кілька прикладів:

Уряд Канади візвав недавно своїх фармерів, щоб ті сіяли й управляли менше збіжжя та переставляли свої господарства на посилене плекання худоби. А це означає не тільки переміну самого канадійського сільського господарства, але й удар в південно-американських фармерів та в мясну продукцію англійських доміній Австралії й Нової Зеляндії. Вони вже й так від початку війни мали багато клопоту із своєю худобою, тепер долучується ще один конкурент, хоч ринок збуту щораз менше поємний.

Американський міністер сільського господарства Вікерд радить фармерам Злучених держав зменшити продукцію пшениці, кукурудзи, тютюну й бавовни та присвячувати більше уваги молочарням, годівлі домашньої птиці й овець та управі городовини. Отже знову стає все коміть головою.
позицію посередника світово - господар-
Тимсамим Англія сама руйнує свою власну ських масових продукцій та фінансового й господарського центру. Господарські осередки в Лондоні та Ліверпулі перестають істнувати під у ром німецьких бомб, але й завдяки господарській тактиці самої ж Англії. Брак кораблів відібеться також болюче на загальній господарській виміні.

Одною з найбільших жертв британської господарської війни є Південна Америка. Англія сама не може відповідної кількости ані купувати, ані транспортувати; Европа, як покупець, відпадає; Америка не потребує, а крім того має ту саму журбу. Кредити імпортово-експортового банку слушно вважають південно-американські господарські круги за данайський дарунок. Прикладів можна б навести без числа. Торговельний оборот на всіх побережжях майже здержаний. Скрізь поза Европою благословення жнив стало прокляттям.

Англія почала господарську війну та продовжує її за американською підмогою на кошт країв багатих у сирівці та американських і канадійських фармерів. Можна дивуватися, як з легким серцем американські інтервенти самі затягають собі мотузок на шиї та з яким завзяттям підготовляють собі майбутню господарську кризу та соціяльну революцію. Очевидно, не бракує і в Америці людей, що на ті справи дивляться тверезо.

Англія, давніший носій і ґарант світового господарства, тепер його руйнує, а Північна Америка їй у тому помагає, не здаючи собі справи з вислідів. В цілому світі нема вже рівноваги між продукцією і збутом, скрізь виступають перші познаки господарської кризи. Війною Англія руйнує те, за що вона нібито бореться. Рузвелт їй при тому допомагає.

Німеччина тимчасом розбудовує в Европі нове континентальне господарство. Не чекає на те, щоби криза аж заістнувала, але робить усе, щоб до неї взагалі не допустити. Зі статистичними даними в руках можна б сьогодні вже найкраще пізнати ці нові господарські сили, величезні можливості продукції й такі ж можливості збуту, що розвиваються під проводом Німеччини ще в самому розгарі війни. На потіху іншим континентам можна б тільки сказати, що нове, революційно-динамічне господарство нової Европи буде й по війні поважним чинником для оздоровлення світового господарського життя.

КОМУНІКАТ КоДУС-а

Негайно подадуть свої адреси, особисті дані і хід своїх дотеперішніх студій такі студенти: **Дуб Ярослав, Ґеник-Березовський Константин, Назарук Роман і Штуль Василь.**

Український Центральний Комітет
Комісія Допомоги Студентству
Краків, Зелена 26.

З українського життя

КОНЦЕРТИ УКРАЇНСЬКОГО НАЦІОНАЛЬНОГО ХОРУ В ЛЮБЛИНІ.

Цілих три дні (від 19. до 21. травня включно) мав нагоду Люблин захоплюватися красою й багатством української пісні. Саме три дні виступав на сцені міського театру в Люблині Український Національний Хор під орудою В. Божика. Ввесь час Хор мав у Люблині надзвичайні досяги. Простору салю міськ. театру, всі льожі, партер і балькони заповняла вщерть усі три дні добірна українська й німецька публика. Як українці, так німці однозгідно захоплювалися мистецьким виконанням прегарних українських пісень. Зокрема публика захоплювалася незвичайним опануванням і здисциплінованістю хору, його технікою й особистим вичуттям самого диригента, що викликував бурю оплесків для хору й себе. Прекрасно вокально опановані й майстерно виконувані пісні викликували в слухачів глибокі переживання. Ціла саля захоплювалася кожною піснею, а буря оплесків і квіти для диригента та солістів були найкращим виявом признання для виконавців. Що-дня хор мусів проспівати для очарованої публики декілька пісень як наддаток. З нагоди концертів появилися спеціяльні програмки на кожний день концерту з німецьким текстом пісень та інформаційною статтею про українську пісню й її значіння для українського народу. Виступ Хору зробив велику пропаґандивну працю в Люблині. Цей 3-денний виступ Українського Національного Хору В. Божика в Люблині залишиться надовго прекрасним спогадом у всіх, що мали нагоду три дні жити виключно під враженням цієї вдатної маніфестації української пісні.

В. К.

ВИСТАВА УКРАЇНСЬКОЇ ВИШИВКИ В ЛЮБЛИНІ.

Жіноча Секція в Люблині веде від довшого часу під проводом п-ні Луцької живу й всесторонню діяльність. Одно з останніх найкращих досягнень Секції — це влаштування вистави української вишивки в днях 18., 19. і 20. травня в 3-х салях Українського Допомогового Комітету в Люблині. Експонати були зібрані між численною українською громадою в Люблині та зпоза Люблина (Казимир, Пулави і т. д.). Виставу святочно відкрито добре обдуманою й гарно виголошеною промовою голови УДК в неділю 18. травня в год. 15-ій при співучасти поважного числа приявних. Опісля приявні ввійшли до саль із експонатами, де п. Лапчукова виголосила реферат п. н. „Реґіоналізм українських вишивок". Вистава була поділена на три відділи. Гарно прикрашені образами українських історичних постатей і письменників салі, в яких примістилася вистава ,робили дуже симпатичне враження. Сама вистава була дбайливо підготована. Працю в тому напрямі вів від довшого часу спеціяльний виставовий комітет під проводом п. Нестерової. Виставу відвідала поважна кількість українців і коло 20 німецьких гостей, що закупили з великою охотою деякі експонати. Вистава осягнула вповні свою ціль, маючи на меті виміну вишивкових узорів між українським жіноцтвом та пропаґанду українського вишивкового мистецтва між своїми й чужими. — Дохід із вистави призначено на фонд допомоги українському студентству.

ВИСТАВА УКРАЇНСЬКОЇ ВИШИВКИ В БІЛІЦ НА ГОР. ШЛЕСЬКУ.

Заходом Жіночої Секції при філії УНО відбулася в Біліц у днях 3.—6. травня, при співпраці німецького товариства „Фрауеншафт" вистава українських вишивок і гуцульської різьби. Виставу влаштовано в ясній, великій, із правдивим смаком прибраній салі, де на довгих столах і розвішених килимах розміщено понад 500 експонатів найкращих зразків українських вишивок із майже всіх українських областей. І так, бачили ми тут прегарні київські вишивки, дальше: полтавські, подільські, покутські, гуцульські, буковинські, яворівські, сокальські, волинські, поліські та вкінці лемківські. Це тільки доказ, що, залишаючи свої рідні сторони, брали всі з собою що найкраще на память. На кількох столах приміщено гуцульські деревляні вироби, а в окремій кімнаті по-мистецьки виконану кедрову їдальню, роботи арт. Коверка, при чому цю кімнату прикрасили прегарними вишиваними портієрами, фіранками, різьбленим тризубом та образами. Велика карта чорноморських країв і карта України з різнородними діяґрамами й картоґрамами познайомлювали ближче відвідувачів із нашою батьківщиною.

На святочне відкриття вистави прибули численно німецькі гості, між якими бачили ми СС. Оберфірера Візнера, ляндрата Шміда та інших представників влади. Виставу відкрив голова філії УНО інж. Мих. Колтунюк короткою промовою, вітаючи приявних і вказуючи на ціль вистави, після чого довший реферат про українську вишивку і гуцульську різьбу прочитала інж. І. Гаврищак, що й сама виступила в українському народньому одязі, познайомлюючи приявних загально з українською культурою, а зокрема з історією, родами й виконанням українських вишивок. Опісля мішаний хор, під орудою п. Кокорудза, відспівав бездоганно кілька народніх пісень, а дитячий гурток у народніх одягах виконав цикль українських народніх танків.

Впродовж 4 днів виставу відвідало понад 2.000 осіб, при чому окремими прогульками відвідували виставу всі місцеві народні й середні школи. Зацікавлення виставою було таке велике, що господині поблизьких сіл уладжували собі на виставу окремі прогульки.

В часі вистави, крім річевих пояснень увічливих дижурних, відбулися по 2 короткі реферати про українську вишивку в українській мові п. Романа Клоса та в німецькій мові о. Ст. Білинського.

Обласний щоденник „Каттовіцер Цайтунґ", що вислав на відкриття вистави свого представни-

НОВИНКИ

КАЛЕНДАР

ЧЕРВЕНЬ.

7. Субота — Заупокійна субота.
8. Неділя — Зіслання св. Духа (правосл.: Прсв. Тройці).
9. Понеділок — Пресв. Тройці (правосл.: Св. Духа).
10. Вівторок — Никити еп.

— ЗЕЛЕНОСВЯТОЧНЕ ЧИСЛО „КРАКІВСЬКИХ ВІСТЕЙ" видаемо в великому, потрійному форматі, тому звичайного числа, що мало вийти в пятницю, 6. VI., не випускаемо. Чергове число „Краківських Вістей" вийде у вівторок, з датою 11. червня 1941 р.

— ВІДКРИТТЯ УКРАЇНСЬКОЇ СВІТЛИЦІ В КРАКОВІ. Запрошених членів Української Світлиці в Кракові повідомляемо, що відкриття Світлиці відбудеться в суботу, дня 7. червня в год. 19.30 в домівці при вул. Дітля 85/II, м. 5. Прохаемо прибути з родинами. — Управа Світлиці.

— З ПРИВОДУ СВЯТА ГЕРОЇВ — П. ТЕОФІЛЬ КУЛИК, Краків, складае на українських інвалідів 300 зол. і кличе днр. Івана Фура з Грубешева на ту саму ціль.

— КОЖНИЙ, хто прагне відпочити душею, хто хоче провести безжурно бодай короткий час в атмосфері нічим незатроеного середовища української дітвори, кожний батько й кожна мати, що цікаві знати, як виховуе дітвору Українська Школа, врешті кожний громадянин, що цікавиться справами молоді не тільки в свято, але таки в щоденному житті — всі повинні прийти в СУБОТУ, 7. ЧЕРВНЯ ц. р. в 19-ій год. до салі УДК при Льоретанській вулиці ч. 18, де наша дітвора Української Народньої Школи вдруге вітатиме весну багатою й цікавою імпрезою п. н. „СВЯТО ВЕСНИ".

— ВСЕ УКРАЇНСЬКЕ ЖІНОЦТВО КРАКОВА візьме масову участь у зборах у вівторок 10. червня в год. 19-ій у домівці УОТ, Адольф Гітлерпляц 12/II, для вирішення незвичайно важливих і пекучих для всіх справ. — Жіноча Секція при УОТ у Кракові.

— ЗЕЛЕНОСВЯТОЧНЕ ЧИСЛО ТИЖНЕВИКА „КРАКІВСЬКІ ВІСТІ" мае багато цікавого й актуального матеріялу. Памяті Героїв присвячена вступна стаття ред. П. Сагайдачного „Не забудемо Їх ніколи" і стаття „Шануймо память героїв і заслужених громадських діячів". Далі звертаемо увагу на цікаві статті: Ю. Тарнович: „Спільними силами"; В. Андрієвський: „Звичаї чемности українського народу"; о. Б. Е. К.: „За краще завтра Лемківщини"; М. Гараевич: „Як націонал-соціялізм розвязав робітниче питання". Крім цього огляд політичних подій, багато вісток із світа й новинок. У числі 5 ілюстрацій, з того одна зеленосвяточна.

— „ДОРОГА" — щомісячний журнал для юнацтва. Краків, ч. 6, червень 1941. — Зміст: О. Данський: У Зелені Свята; Б. Антонич: Дороги; І. Наріжна: ***; З. Коссак: Плекаймо силу; О. С.: У тисячелітні роковини; Бальдур фон Ширах: Нове покоління. Перемога. До корогви; ***: До таборів; О. Яворська: Горять купальні вогні...; Ю. Тарнович: На верхи Лемківщини; Гакстен: Вправи в повзанні; О. Вальчик: Новітня „мандрівка народів"; Що читаемо? — П. Мірчук: В дорогу, друзі! — Д. Панасів: Шляхом до слави; В. Р.: Вітрун або ширяк; Лященко: „Доброзичливі" поради; Хвилина розваги; Шах-мат. — 12 стор., у тексті 27 ілюстрацій. Ціна 50 сот. — Червневе число „Дороги", присвячене головно мандрівництву, повинно бути в руках кожного українського юнака.

— „МАЛІ ДРУЗІ" — часопис для української дітвори. Краків, ч. 6 (18), червень 1941. — Зміст: У Зелені Свята; П. Мірчук: Йдемо на прогульку; Княжа слава; Я. З.: Пильний школяр; І. Франко: Лис Микита; І. Франко: Три міхи хитрощів; Еко: Війна муравлів з жучками; Роляник: Маленькі ми ще діти; Дітвора при праці (дописи з Чесник, Хохолова, Шиперки, Борок, Ворохти, Костарівець і Бліхнарки); Ану, розгадаймо! — Маленькі Друзі: Улянка й сонце; Я й Бровко; В. Барагура: Як Лесик записався до дитячого садка; О. Патроник: Ранок Талі; М. Білецький: Чим я буду? — Як працюють українські діти в Бозьку й Володаві. — В тексті 19 ілюстрацій. Цей симпатичний дитячий часопис заслуговуе на масове поширення між українською дітворою. Про це повинні подбати українські виховники й батьки.

— ПРИ УСК-КРАКІВ відкрито секції спортових гор, каючництва та пливацтва. Вписи членів приймае спортовий референт при УДК-Краків та що середи й пятниці на площі при вул. Коперника.

— ГРОМАДЯН, що цікавляться творами наших мистців, повідомляемо, що продаеться оказійно картина О. Новаківського. Інформації: Краків, вул. Піскі 53, м. 4., між год. 1—3.

— НА ФОНД ДОПОМОГИ УКРАЇНСЬКОМУ СТУДЕНТСТВУ в канцелярії КоДУС-у зложили (в золотих): Савка Г. 10, Сайферт М. 10, Біда К. 6.30, Сторощук Р. 10, Миколаевич А. 10, Козак Г. 5, Хрептовський А. 20, інж. Бурачинська 10, інж. Павликовський 10, Колтун Ю. 5, Одноріг В. 20, Прокоп Р. 10, Колодій М. 10, Дуда М. 10, Пекарський Ф., Холм 50, м-р Козій Іван 20, Волинець С. 6.50.

(Докінчення зі стор. 15-ої).

ка, помістив окрім повідомлення про виставу у 123 ч. з 6. 5. 1941 р. обширнішу рецензію під наголовком: „Українське народне мистецтво — вистава, що захоплюе передусім наших жінок".

Дійсно, успіх вистави перейшов усі сподівання. Треба було бачити те захоплення відвідувачів, які при деяких експонатах задержувалися довший час по кілька разів, допитуючись, чи не могли б цих річей закупити. Всі предмети, які переслало на виставу „Гуцульське Мистецтво" з Кракова, викупили вже в першому дні вистави.

Ця вистава причинилася у великій мірі до наладнання ближчого співжиття українців із німцями на Гор. Шлеську та ознайомлення цих останніх ближче з нашою культурою й народнім мистецтвом. Для нас, українців, тут на чужині влаштування цієї вистави та численна фреквенція були наче тим ясним промінням серед сірих днів, що піддержуе на дусі й підбадьорюе, бо ж ми тішилися й були горді, бачучи, як нашою культурою, нашими цінностями захоплюються і подивляють їх німці. Цією виставою ми всі жили тиж кілька днів.

Тому, направду, велика подяка належиться ініціяторам та комітетові, при чому треба підкреслити, що, крім голови Жіночої Секції п. М. Мудрикової, найбільше праці й часу при влаштуванні вистави вложили дир. А. Мудрик і п. Р. Клос.

Вкінці всім іншим українським осередкам у Великонімеччині побажати б, щоб у себе влаштували цього роду виставу українського народнього мистецтва.

Д-р Р. М—ш.

Зі спорту

ПРОЛОМ ВЕДЕ В ТАБЕЛІ. — ПЕРШИЙ ДЕБЮТ СКАЛИ. — ЗНОВУ ДВА ВОКОВЕРИ В II. ҐРУПІ.

I. Ґрупа

Пролом (Переворськ) — **Лемко** (Сянік) **2:1 (1:1)**

До цих змагань за першенство в Ген. Ґубернаторстві, що відбулися 1. ц. м. у Переворську, станули обі дружини в дещо змінених складах. Пролом без здискваліфікованого Сушка — Лемко із 5 резервовими. **Пролом:** Івашко, Кольцьо, Таращук I., Недовіз, Таращук II., Пинило, Кручок, Юськевич, Маслій, Солтис, Тиндик (Бліхарський) — **Лемко:** Бутель, Соболь, Новаківський, Возняк, Хіпальський Ліщинський, Кіт, Дикий, Голюка, Гук, Скоробогатий. Гра гостра, незвичайно завзята та жива. Гру почав Лемко бравурною атакою на ворота та вже в 3-ій хв. здобуває зі стрілу Скоробогатого перші ворота. Господарі отряслися із переваги та в дві хвилини опісля вирівнують зі стрілу Солтиса. Після зміни Лемко ще держиться 20 хвилин добре, але опісля опадае на силах і віддае ініціятиву господарям, що безупину обстрілюють їхні ворота. У 35-ій хв. Солтис гарно стріляе на ворота та Бутель відбивае, під воротами повстае замішання, яке притомно використовуе Тиндик та з близької віддалі стріляе другі, вирішні ворота. Суддя дир. Андрухович. Видців 600.

КЛК (Ярослав) — **Скала** (Ряшів) **10:0 (2:0)**

Минулого тижня прийняли ще одну дружину, а саме Скалу із Ряшева, що розгриватиме в I-ій ґрупі. Ця наймолодша наша дружина мала змогу 1. червня вперше змагатись з рутинованою вже дружиною КЛК в Ярославі. Ізза спізненого повідомлення не змогла вона зібрати всіх своїх грачів з околиць на цей день та мусіла без відповідної підготови виступити замість з 11 змагунами, з 9, — (в нападі мали лиш 3 змагунів). Хоч так високо Скала програла, то грала добре й завзято. Найкращою її частиною була безперечно залога м-р Бардин—Куціль, яка мусіла рятувати багато небезпечних ситуацій. КЛК, хоч так високо виграв у себе, не був ще такою сильною дружиною, як давніше. Скріплений новим воротарем Глинським (колишній воротар Сяну) безперечно мав найкращу оборону. Склади дружин: **КЛК:** Глинський, Коженьовський II., Слабий, Борисевич, Ґут, Маслякевич, Коженьовський I., Сясько, Левицький, Мазур, Тріль. — **Скала:** Пружницький, м-р Бардин, Куціль, Матейко, Біляк, Коростіль, Чехович, Кравчук, Голдан. — Гру почали господарі. Численні стріли йдуть на ворота гостей. Залога мае багато праці та рятуе притомно дружину. Щойно у 23-ій хв. стріляе Тріль перші ворота, а у 43-ій хв. Мазур підвищуе вислід до 2:0. У другій половині напад господарів щораз більше наскае, гості не видержують темпа й „пухнуть". В 56-ій Ґут стріляе треті, а в 60-ій хв. Навроцький четверті ворота, а у 65-ій хв. зі стрілу Навроцького, 75, 78 і 81 хв. зі стрілів Коженьовського, 83-ій хв. зі стрілу Левицького та в 87-ій хв. зі стрілу Навроцького. Суддя, проф. Красник. Видців 500.

ЗНОВА ДВА ВОКОВЕРИ В II-ій ҐРУПІ

Дня 1. червня мали відбутись мист. змагання II-ої ґрупи між Львом з Радимна та Степом із Бушкович, між Сяном II. із Нім. Перемишля і Буревієм з Сосниці. Дружини Степу та Буревію не повідомили дружин Сяну II. і Льва про ці змагання і програли тим самим воковером. Цікаво, що дружина Буревію вийшла до змагань, а не знала про те, що дружина Сяну не є повідомлена.

ТАБЕЛЯ МИСТЕЦТВ

Стан 2. червня 1941.

I. Ґрупа.

		гор	зд. т.	втр. т.	ворота:
1)	Пролом	3	5	1	7:4
2)	Сян I.	2	4	—	14:1
3)	Лемко	4	4	4	12:8
4)	КЛК	3	2	4	11:8
5)	УСК	3	1	5	3:16
6)	Скала	1	—	2	0:10

II. Ґрупа.

		гор	зд. т.	втр. т.	ворота:
1)	Лев	3	6	—	8:1
2)	Сян II.	4	4	4	7:5
3)	Буревій	4	4	4	6:6
4)	Степ	4	4	4	6:6
5)	Сокіл	3	—	6	0:9

АМЕРИКАНЕЦЬ ПРО БЛЬОКАДУ НІМЕЧЧИНИ.

Американський журналіст Карло Віґант оповістив звіт із Німеччини. Він підкреслив, що анґлійська бльокада не спричинила голоду в Німеччині.

ОСТОРОГА РУЗВЕЛТОВІ.

Ленден, передовий республиканський політик і б. кандидат на президента Злуч. Держав, висловився, що „республика Злучених Держав буде знищена, якщо Рузвелт проголосить загальний і національний винятковий стан".

ЛЕМКІВЩИНА в ілюстраціях

Додаток до „Краківських Вістей“ ч. 121



Місто Коросно перед 200 роками



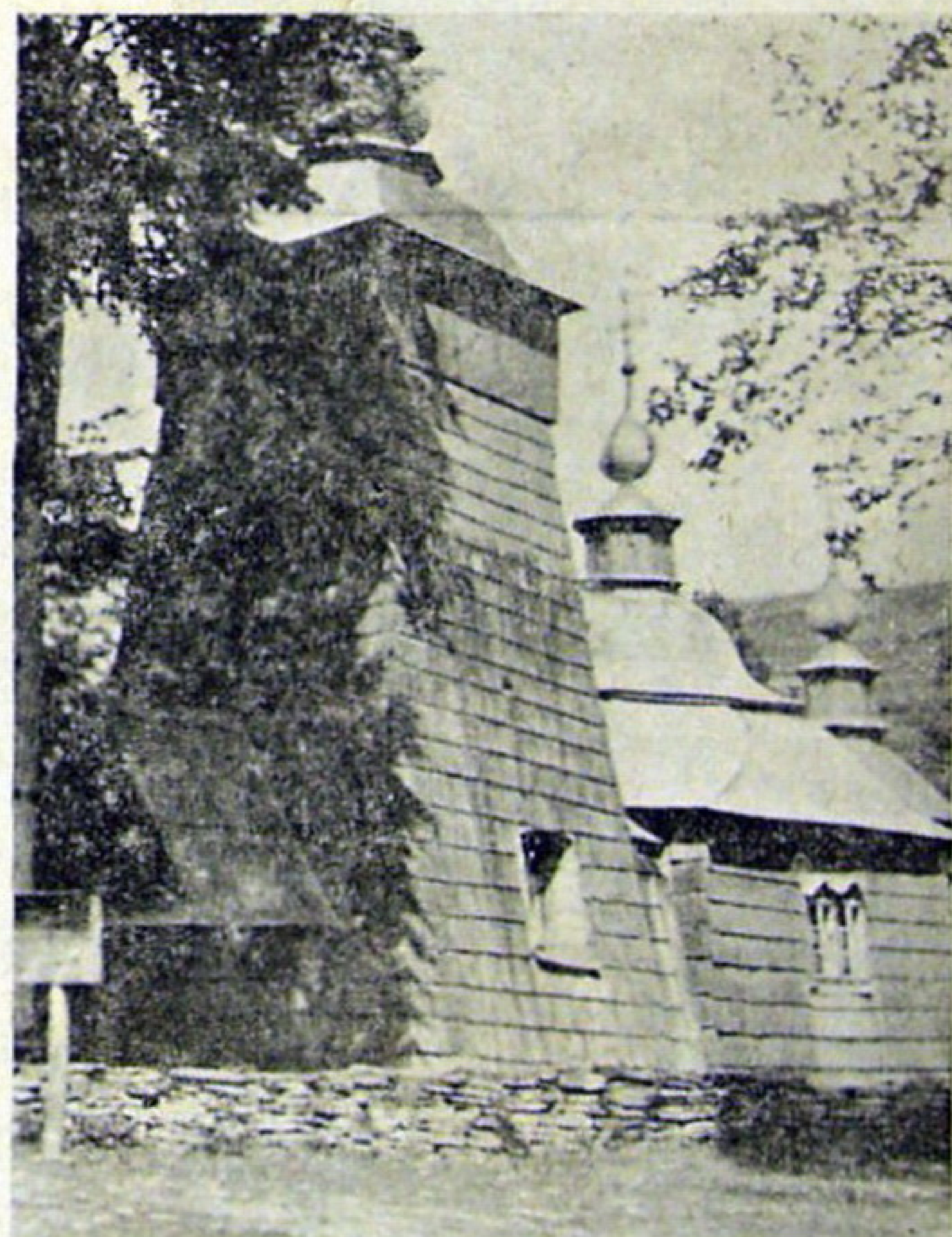
Сяніцький замок — тепер музей „Лемківщина“



Місто Дукля перед 100 роками



Лемківська хата. Команьча



Лемківська церква. Гирава к. Дуклі



Прялі з Чистогорба. Вечір лемківської ноші в Сяноку



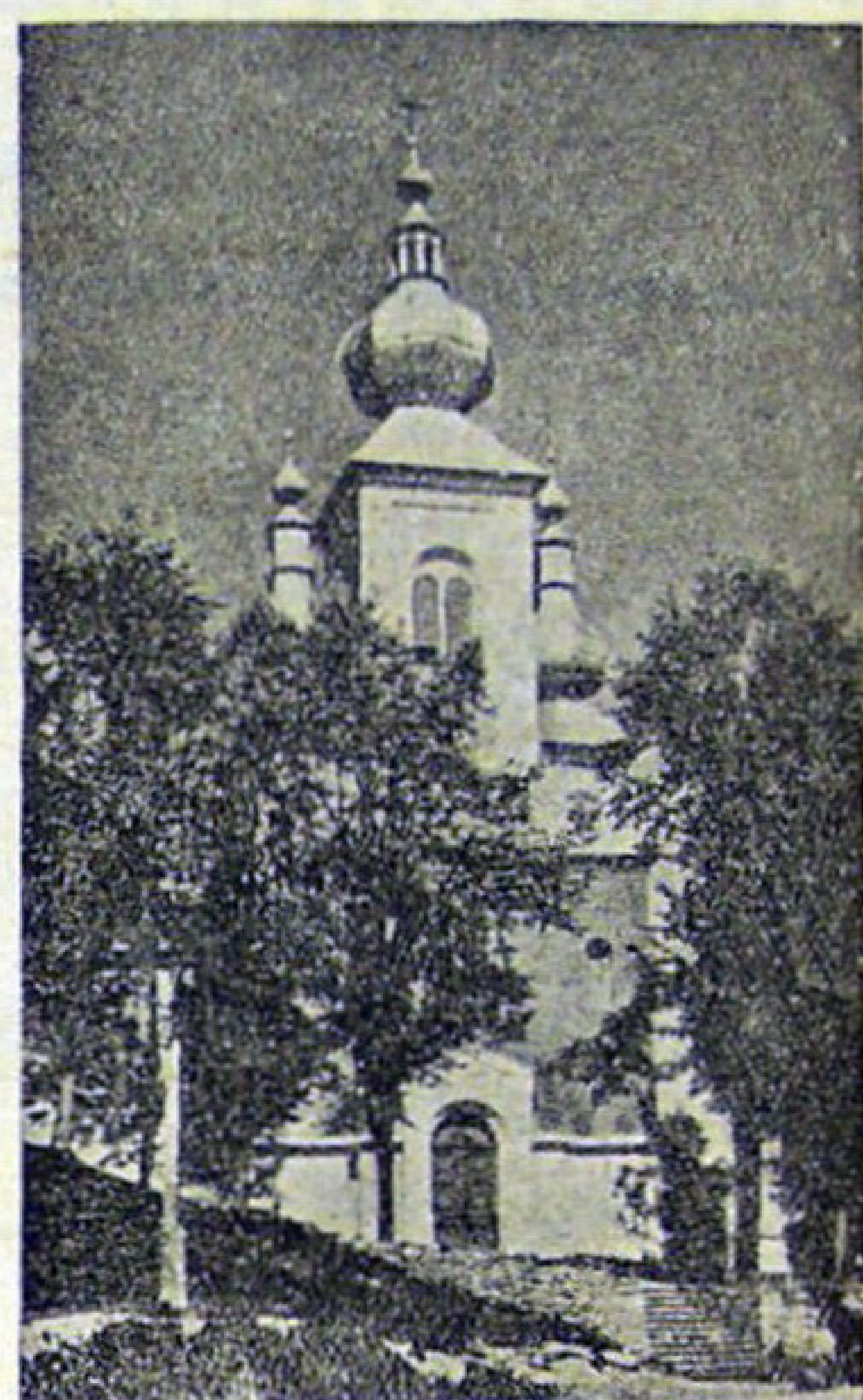
Вид на гору Лопату к. Жеґестова



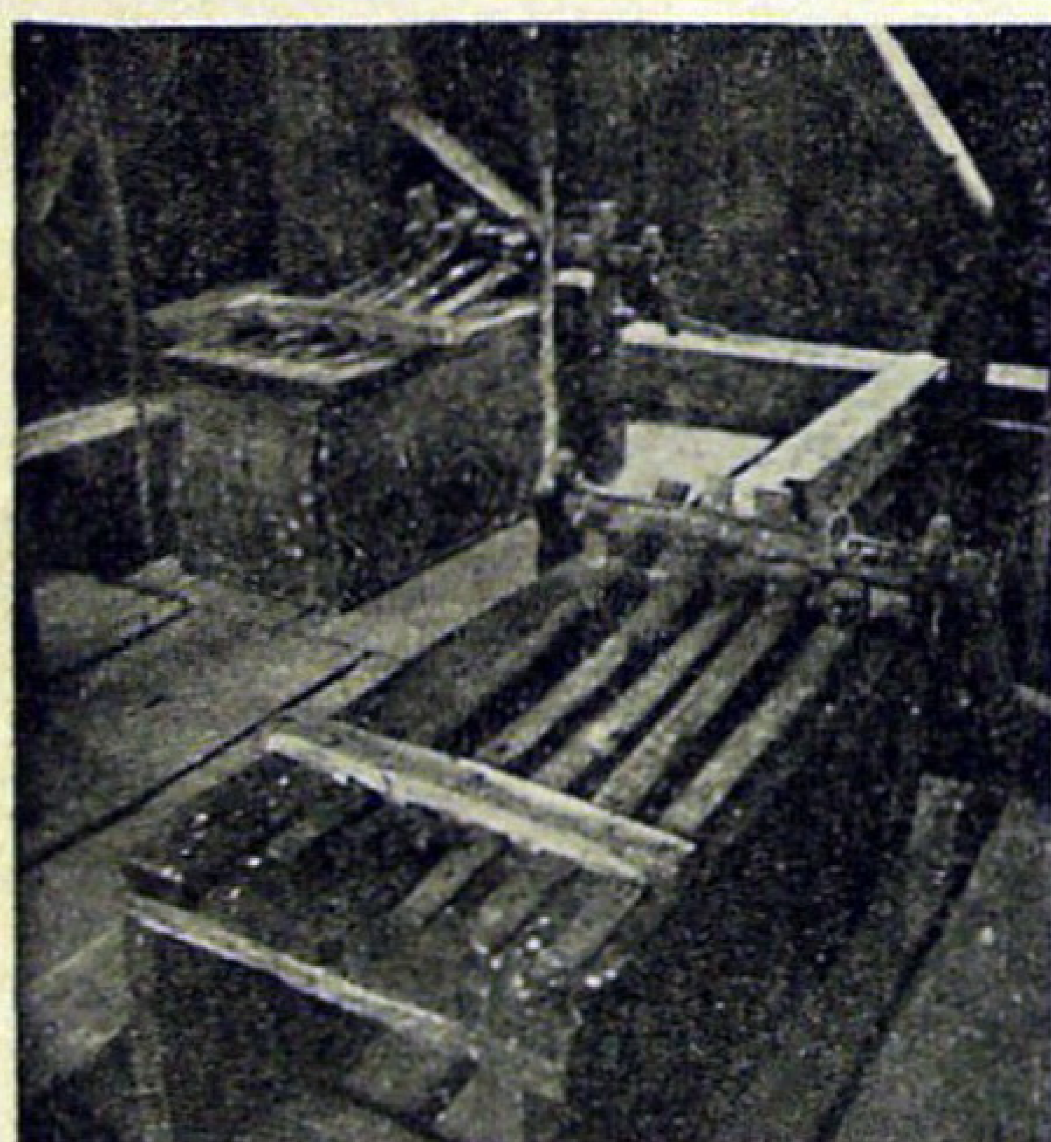
Церква в Милику



Церква в Поворознику коло Криниці



Церква в Криниці



Великодні калатала на дзвіниці. Розтока



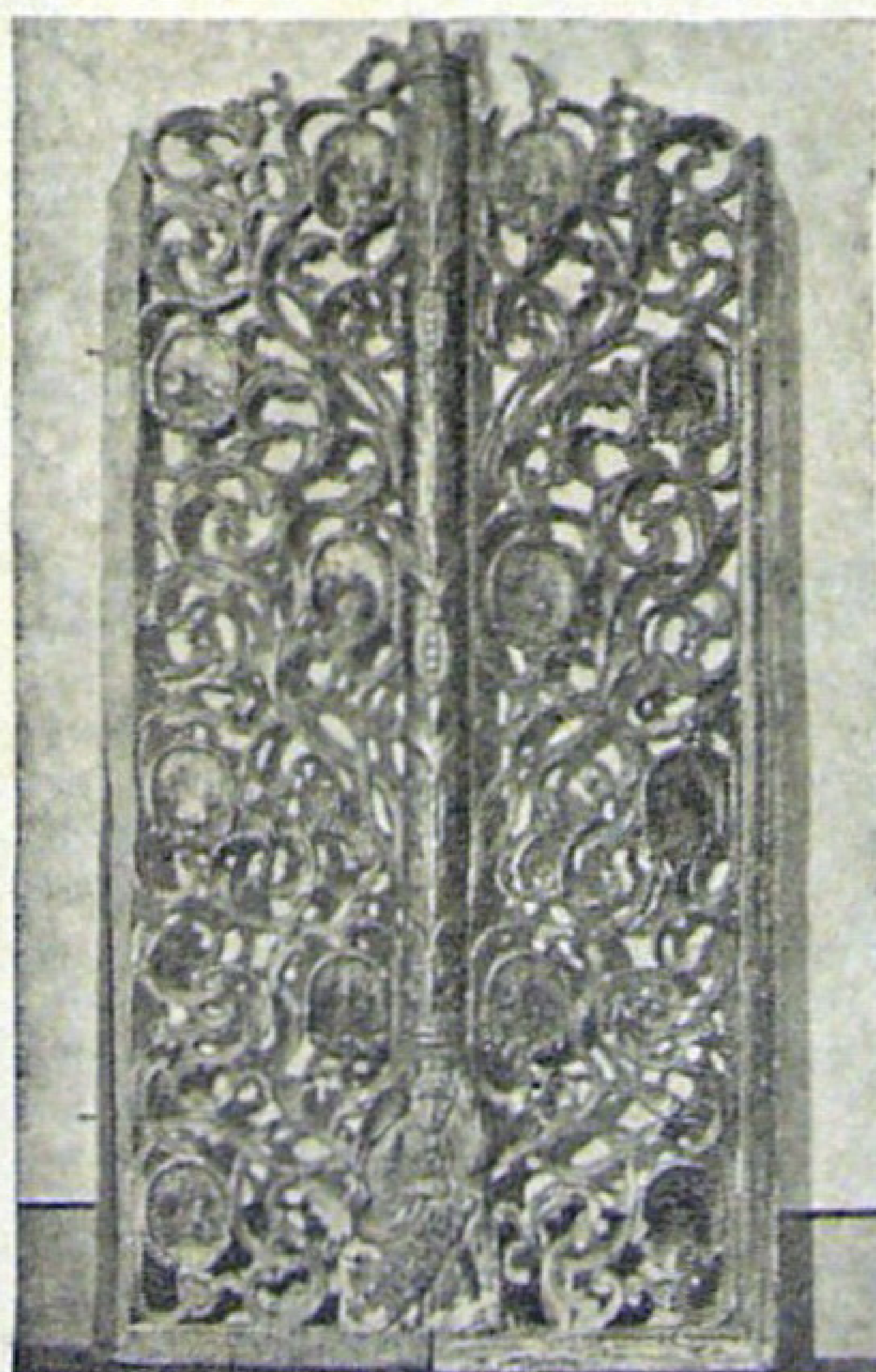
Нутро церкви в Великій Вірхомлі



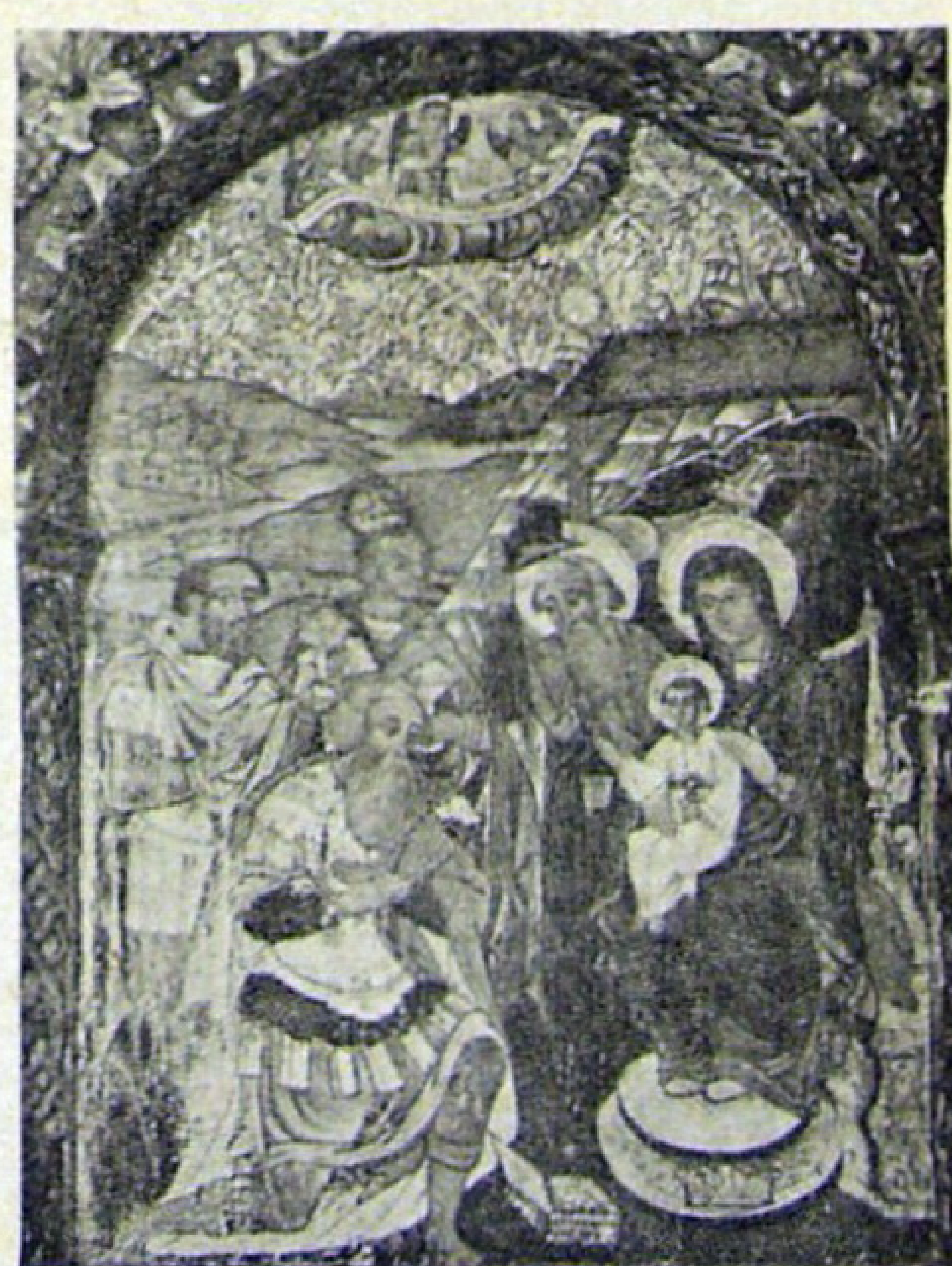
Панщизняний хрест у Синеві над Вислоком



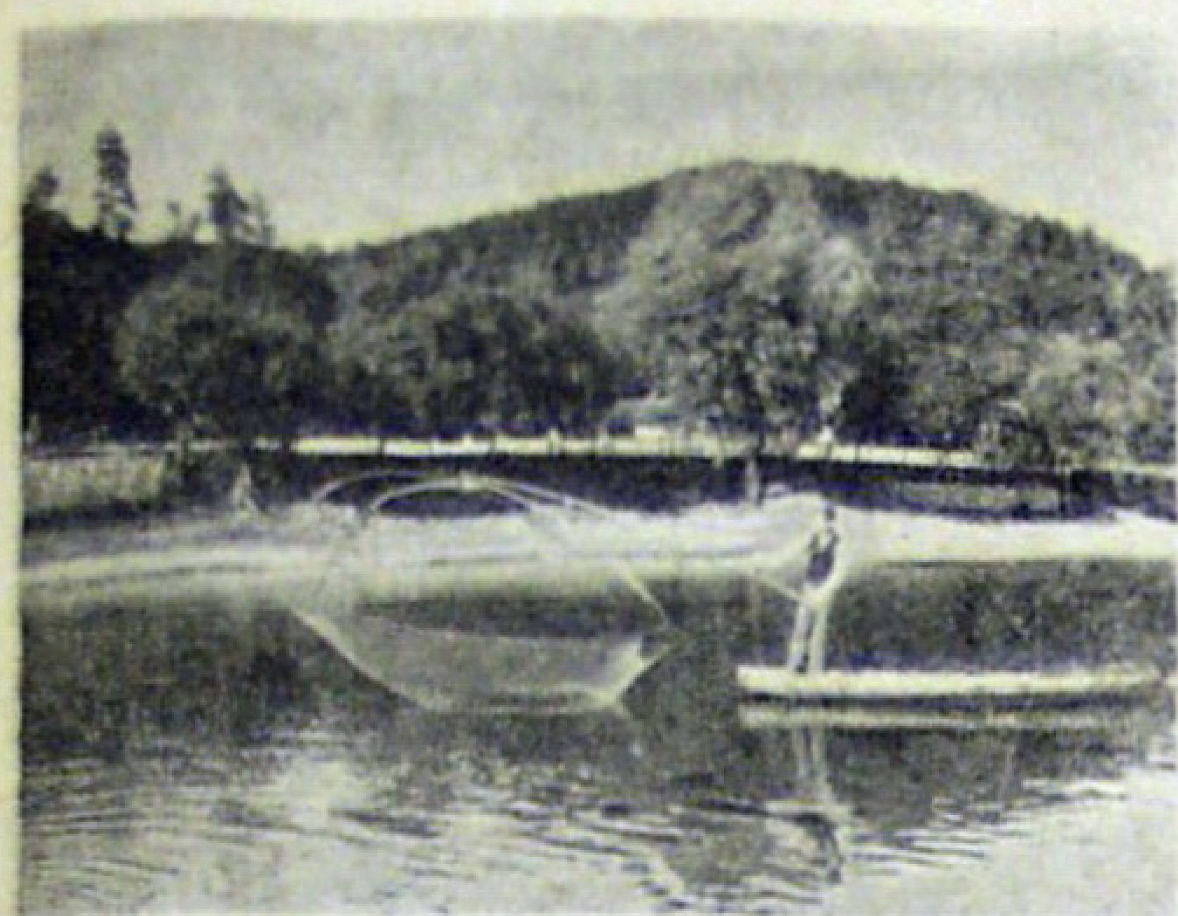
Розпяття з церкви в Рихвалді, пов. Горлиці XV. ст. Музей „Лемківщина"



Царські врата з портретами гетьманів. Музей „Лемківщина"



Різдво Христа. Музей „Лемківщина"



Ловлять рибу на Сяні



Український Народній Хор у Вороблику корол.



Курс книговодів у Романові



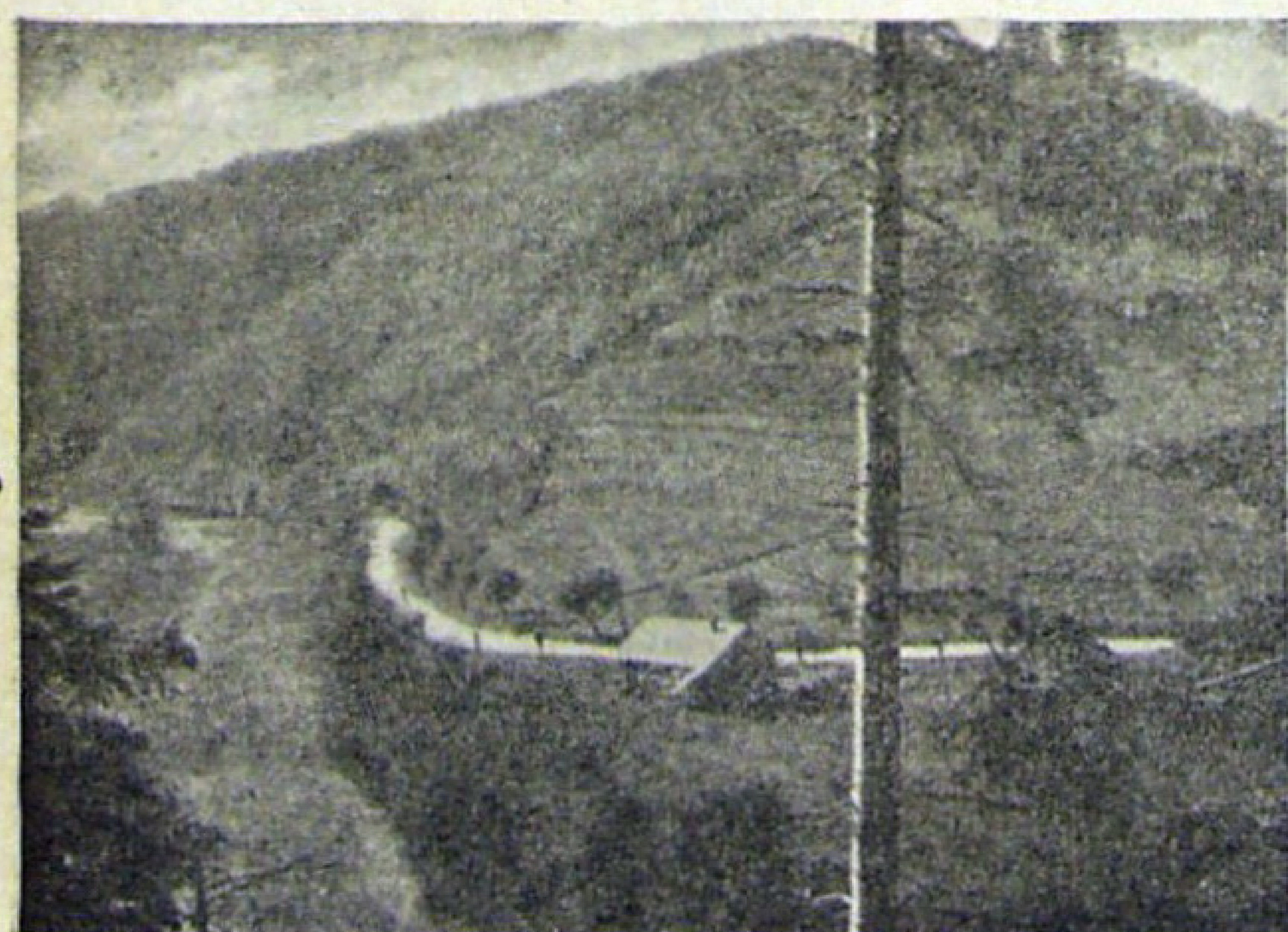
Курс книговодів у Загучині



Вийшли в поле косарі



Курс книговодів в Пантній к. Горлиць



Пролом ріки Ропи в Горличчині



Курс книговодів у Стежниці к. Балигороду



Лемкині перед читальнею. Щавне пов. Сянік



Пастушка. Терка к. Балигороду



Хата в Душатині



Весілля в Явірках, пов. Новий Торг



Фронтова стіна лемківської хати



Околиця коло Сянока.

Фото: Вол. Ґут



Молоді із села Репеді к. Команьчі

Комісарська Управа фірми
КРАКІВ, АДОЛЬФ ГІТЛЄР - ПЛЯЦ Ч. 8.
І АДОЛЬФ ГІТЛЕР-ПЛЯЦ ч. 34 поруч ф-ми ГАВЕЛКА 134

ЯКІВ ҐРОС

30-32

поручає українській клієнтелі
порцеляну, кришталі, лямпи

Kleinkunstbühne „DER KREISEL"

Краків, Фльоріянська 32.
ПОЧАТОК: Понеділок, второк, четвер і пятниця 20 год. середа, субота і неділя від год. 18.
Першорядна настрова музика.
Середа, субота і неділя—ТАНЦІ.
1088 11-12

Кіно „ВАНДА"

Краків, вул. Гертруди 5.

Від пятниці 6. VI. до 12. VI. 1941 висвітлює

Білий воз

Надпрограма:
АКТУАЛЬНИЙ ЗВУКОВИЙ ТИЖНЕВИК

Початок програми: в год. 16, 18 і 20-ій.
В суботу, неділю та свята в год. 14, 16, 18 і 20.
В неділю та свята поранок в год. 11-ій.
Місця нумеровані. З хвилиною, як починається сеанс, вступ на салю заборонений.

„НАРОДНЯ ТОРГОВЛЯ"

Кооператива з відпов. уділами в Сяноці

Білянс за 1940 р.

	Актива	Пасива
Нерухомість . . . - .	17.085.46	
Уряджения підпр. і бюр	2.000.—	
Каса	4.368.48	
Уділи в інших установах	5.150.—	
Товари: запас. . . .	146.735.72	
Продукти: запас. . .	697.49	
„ „ . . .	185.—	
Р-к Переходовий . .	4.769.77	67.368.88
Запасовий фонд. . .		2.50
Уділи		1.213.28
Резерва на рухомостях		1.500.—
„ „ нерухом. .		2.212.56
Вірителі		14.116.03
Бувша Централя Львів		26.443.78
Білянс. надвижка 1939		3.783.35
„ „ 1940		64.351.54
	180.991.92	180.991.92

Рахунок страт і зисків

	Страти	Зиски
З р-ку товарів . . .		166.015.93
„ продуктів . .		20.498.80
Кошти продукції . .	18.153.24	
„ завідування . .	103.297.44	
Уморення рухомости .	200.—	
„ нерухом.. .	512.56	
Білянсова надвижка .	64.351.54	
	186.514.78	186.514.78

Сянік, 31.XII.1940.

Кіно „АПОЛЛЬО"

Краків, Томаша 11
Тел. 111-20.

Від пятниці 6. VI. до 12. VI. 1941 висвітлює

Сім літ невдачі

Додаток: Актуальний звуковий тижневик.

Початок сеансів у будні: 16, 18 і 20 год.;
в неділі й свята: 14, 16, 18 і 20 год.

Кіно „УТІХА"

Краків, Старовісьльна 16
Тел. 125-16

Від пятниці 6. VI. до 12. VI. 1941 висвітлює

Та, котру бажав

Надпрограма: Найновіший тижневик з Ген. Губернаторства.

Початок сеансів у будні в 16, 18 і 20 год.
В неділі й свята в 14, 16, 18 й 20 год. —
В неділі й свята в 11. год. — Поранки.

КІНО „АТЛЯНТІК"

Від пятниці 6. VI. до 12. VI. 1941 висвітлює

Стріл на сцені

У головній ролі: Каміля Горн.

Надпрограма:
Культурний додаток і тижневик з Генерального Губернаторства.

Початок програми в год. 4, 6 і 8 веч.
В суботи й неділі в год. 2, 4, 6 і 8 веч.
В неділі й свята ПОРАНКИ в 11. год.
Просимо приходити точно на початок

Кінотеатр „Штука"

Краків, вул. Яна 6.

Від пятниці 6. VI. до 12. VI. 1941 висвітлює

Легкодумна донька

Додаток: Актуальний звуковий тижневик.

Початок в год.: 16, 18 і 20-ій. У суботи, неділі й свята в год.: 14, 16, 18 і 20. Крім цього в неділі та свята ранішній сеанс в год. 11-ій.
Просимо притримуватися початків сеансів.

„VERITAS"

Книгарня й паперова крамниця
під Комісарською Управою
Ряшів, Ратушова 17.

Кінотеатр „СТЕЛЛЯ"

Краків, вул. Любіч 15.

Від пятниці 6. VI. до 12. VI. 1941 висвітлює

Невмирущий вальс

Надпрограма: Актуальний тижневик Ґенерал Ґубернаторства.

Початок у суботи, неділі та свята в год. 14, 16, 18 і 20-ій. У будень в год. 16, 18 і 20-ій. Крім цього в неділі та свята ранішній сеанс в год. 11-ій.
Просимо притримуватися початків сеансів.

ДІМ ТОВАРОВИЙ

під комісарською управою
А. ЖЕЖЕЛЕВСЬКОГО
ф-и М. Фромовича, Краків,
вул. Дітля 64, — тел. 111-34

ПОРУЧАЄ УКРАЇНСЬКИМ ПОКУПЦЯМ ТОВАРИ ПО ГУРТОВИХ ЦІНАХ.
1967 3—3

ЄДИНА УКРАЇНСЬКА

Комісова Крамниця

КРАКІВ, АДОЛЬФ ГІТЛЄРПЛЯЦ 12

приймає в коміс всячину. — Платить зачеті.
1267 Продає все дуже дешево. 11-12

Експедитор ЗАРІЧНИЙ МИХАЙЛО
КРАКІВ, МАЗОВЕЦЬКА 39, телефон 160-09.
ВИКОНУЄ ВСІ ЧИННОСТІ
1982 З ОБСЯГУ ТРАНСПОРТУ.
Поручається П. Т. Українській Клієнтелі.

ЦІНА ОГОЛОШЕНЬ: Ціла сторінка 600 зол., пів сторінки 320 зол., ¼ сторінки 180 зол., ⅛ сторінки 150 зол., 1/16 сторінки 80 зол.
МЕНШІ ОГОЛОШЕННЯ: 1 міліметер ширини 1 шпальти (або його місце) 1 зол. — В тексті 100% дорожче, на першій сторінці 200% дорожче.
ДРІБНІ ОГОЛОШЕННЯ: 30 сотиків за слово, найменше 3 зол. Для шукаючих праці 15 сот. за слово. Матримоніяльні по 50 сот. за слово.
КНИЖКИ: Всі книжки нашого видавництва продають книгарні й адміністрація видавництва. Хто хоче замовити книжки просто на свою адресу — повинен наперед прислати належитість і на пересилку, а тоді вишлемо бажані книжки.

ПЕРЕДПЛАТА „Кр. В.": Передплату треба висилати згори. Передплата однакова в краю й закордоном. Часопису на кредит не можемо висилати. При зміні адреси треба все подавати попередну адресу.

ВИСИЛКА ГРОШЕЙ: Гроші на передплату чи книжки з Генерального Губернаторства треба посилати переказами або чеками нашого видавництва Sch A Warschau Nr. 3.812. З Німеччини чеками нашого видавництва на Postscheckkonto Berlin № 68085.
З Протекторату: чеками „Українського Видавництва" Postsparkasse Prag 78.513. — Із Словаччини чеками Tatra banka, filialka v Bratislave, Bratislava, № 5015 на р-к Ukrainske Nak ladatelstvo v Krakove. — Курс 1 нім. марки 2 зол., 1 чеської кор. 0.20 зол., 1 словацької кор. 0.20 зол.
При висилці грошей все треба подати на що призначені гроші. Звертаємо увагу: подавати читку і докладну адресу.

За Редакцію відповідає начальний редактор М. Хомяк у Кракові. Видає „Українське Видавництво", Краків, вул. Райхсштрассе 34, II. Тел.
З друкарні „Нова Друкарня Денникова" під наказною управою, Краків, вул. Ожешкової 7, тел. 102-79.
Verantwortlich für den Gesamtinhalt und Anzeigenteil: Hauptschriftleiter M. Chomiak, Krakau. Verlag: „Ukrainischer Verlag" G. m. b. H. Krakau, Reichsstrasse 34. Fernspr. 230-39. — Druck: Neue Zeitungsdruckerei, Kommissarische Verwaltung, Krakau, Orzeszkowagasse 7, Fernsprecher 102-79.